

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Turismiosakond

Age Toomjõe

LOODUSTURISMITOODETE ARENDAMINE VOOREMAA GEOPARGI NÄITEL

Lõputöö

Juhendajad: MSc Tatjana Koor

Pärnu 2015

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Loodusturismitoodete arendamine geopargis kui sihtkohas	6
1.1. Loodusturismi määratlemine	6
1.2. Loodusturismitoodete arendamine sihtkohas	9
1.3. Looduse interpreteerimine geopargi alal	14
2. Vooremaa geopargi loodusturismitoodete uuringud	20
2.1. Uuringute meetod, valim, korraldus	20
2.2. Geopargi moodustavate valdade ja linnade külastuste kokkuvõtete analüüs	26
2.3. Poolstruktureeritud fookusrühma intervjuu analüüs	34
2.4. Uuringute järeldused ja ettepanekud	42
Kokkuvõte	51
Viidatud allikad	54
Lisad	58
Lisa 1. Vooremaa Geopargi kaart aastal 2015	58
Lisa 2. Kutse fookusrühma intervjuus osalejatele	59
Lisa 3. Fookusrühma intervjuu küsimused koos selgitavate mõistete ja olukorrakirjeldusega	60
Lisa 4. Vooremaa Geopargi piirkonna SWOT-tabel	62
Summary	64

SISSEJUHATUS

Käesoleva lõputöö teemaks on „Loodusturismitoodete arendamine Vooremaa Geopargi näitel“. Teema on laiemale üldsusele aktuaalne, kuna Eesti loodusturismi peamiseks ressursiks on inimtegevusest vähe mõjutatud, maastikulise ja liigilise mitmekesisusega loodus. Samuti pakub Eesti loodus üha enam huvi loodushuvilistele väljastpoolt Eestit, andes loodusturismile suure kasvupotentsiaali. (Eesti riiklik...2014) Ühtlasi on alates 1998. aastast UNESCO initsiatiivil maailmas üha populaarsemaks trendiks muutunud geoparkide loomine. Käesolevaks ajaks on Eestis registreeritud kaks geoparki – Saarte Geopark Saaremaal ja Loode-Eesti geopark. 2013. aastal esitas mittetulundusühing Saarte Geopark dokumendid taotlemaks UNESCO liikmelisust ja 2014. aasta juulis viidi läbi UNESCO geoparkide võrgustiku esindajate poolt geopargi kohapealne hindamine. Tänase seisuga vajab Saarte Geopark edasist arendust, et taotleda uuesti geoparkide võrgustiku liikmelisust. (Vooremaa Geopargi...2014)

Antud töö teema käsitlemine on aga tähtis ennekõike Tartumaale ja Jõgevamaale, kuna nende maakondade piiridesse kuuluvad 24 valda ja 5 linna moodustavad antud hetkel tulevase Vooremaa Geopargi piirkonna. Tänu märkimisväärtetele looduslikele ja ajaloolis-kultuurilistele ressurssidele ning konkurentsivõimelisele turismiettevõtlusele on regioonil potentsiaali kujuneda tulevikus tuntud ja tunnustatud loodusturismi piirkonnaks Eestis, pakkudes nii sise- ja välis- kui ka nišituristile meeldejäävaid, hariduslikke ja meelahunuslikke elamusi. (Külastustegevuse arendamise...2010: 33) Ühtlasi omab selline mitmekesine, rahvusvahelisele üldsusele huvipakkuv geoloogiliste, looduslike ja pärand-kultuuriobjektide poolest rikas piirkond jätkusuutliku majandustegevuse programmi olemasolul ning sihikindla tegutsemise, eduka mainekujunduse ja laialdase turundustegevuse puhul häid eeldusi saada UNESCO ülemaailmse geoparkide võrgustiku liikmeks. (Vooremaa Geopargi...2014)

Probleemiks on aga asjaolu, et loodusturismi pakkumine on tulevase Vooremaa Geopargi aladel välisturistide jaoks vähe väljaarendatud. Looduspuhkus tootena on üldiselt kombineeritud linnapuhkusega jalgrattamatkana või autoringreisina. Terviklik tootepakkumine on olemas vaid elustiili tootepakkumisena golfiharrastajatele ja spetsiifiliste erihuvidega turistide teenindavates kitsastes segmentides nagu linnu-, looma- või taimevaatlus. (Looduspuhkus 2014: 17) Eelnevalt kirjeldatule tuginedes võib väita, et vajadus on arendada loodusturismi tervikuna, kuna olemasolevaid loodusressursse ja eeldusi kvaliteetsete loodusturismitoodete pakkumiseks pole siiani maksimaalselt ära kasutatud. Probleemiks on ka asjaolu, et Eesti erinevates piirkondades tegutseva Riigimetsa Majandamise Keskuse (edaspidi RMK) võrgus on küll tähistatud ja loodusesse märgitud 96 matkarada, 76 õpperada ja 16 rattarada mitmetes Eesti piirkondades, kuhu tehakse aastas üle 800 tuhande külastuse, kuid ettevõtjatel ja regioonide haldusüksustel on keeruline RMK-ga läbi uute projektide koostööd tegema hakata. Koostöö alustamise muudab keeruliseks asjaolu, et RMK poolt hallatav piirkond on juba praegu väga suur ning ei soovita uute projektide tõttu oma seniseid ülesandeid ning eesmärgi unarusse jätta. (Hinsberg 2010: 18)

Seega tuginedes eelnevalt kirjeldatud probleemiseadele sõnastab töö autor järgneva uurimisküsimuse: „Kuidas luua geopargile kui sihtkohale omased ning külastajatele atraktiivsed loodusturismitooted?“ Lähtuvalt uurimisküsimusest on lõputöö eesmärgiks esitada ettepanekud geopargi kui loodusturismi sihtkoha arendamiseks.

Lõputöö eesmärgi täitmiseks püstitatakse järgnevad ülesanded:

1. geopargis loodusturismitoodete arendamise teemal kirjandusülevaate koostamine teiste andmete analüüsi meetodil;
2. Vooremaa Geopargi aladel olemasolevate ressursside analüüsimine teiste andmete hindamise meetodil;
3. uuringu ettevalmistamine ja läbiviimine fookusrühma intervjuu meetodil, selgitamaks välja Tartu- ja Jõgevamaa turismiasjaliste huvi ning ettepanekud hetkeolukorra parendamiseks;
4. uuringute tulemuste analüüsi esitamine;

5. uuringute tulemuste ja esitatud teooria põhjal piirkonna loodusturismitoodete arendamiseks ettepanekute ja soovitude esitamine Vooremaa Geopargile ning tulevase geopargi piirkonna SWOT-analüüsi koostamine.

Käesolev lõputöö koosneb kahest osast: loodusturismitoodete arendamine geopargis kui sihtkohas ning Vooremaa Geopargi loodusturismitoodete uuring koos järelduste ja ettepanekutega. Esimeses peatükis käsitletakse üldiselt jätkusuutliku turismi ja loodusturismi teoreetilist määratlust, loodusturismitoodete olemust ja arengut koos turismitoodete arendamise mudeliga. Samuti käsitletakse esimeses peatükis looduse interpreteerimist geopargi alal. Teoreetiline osa tugineb nii publitseeritud kui ka internetis kättesaadavatele asjakohastele inglisekeelsetele materjalidele – teaduslikele artiklitele, raamatutele ja valdkonnaga seotud organisatsioonide kodulehtedel kättesaadavale infole. Enim on tuginetud teoreetilise osa koostamisel järgmistele autoritele: F. Tilden, D. Weaver, N. Rogers, C. Cooper, S. Smith, B. J. Xu, T. Tangeland ja Ø. Aas, H. Gibson ja A. Yiannakis, E. Yunis, M. Mehmetoglu, N. Evans, S. Bell.

Teises peatükis keskendutakse Vooremaa Geopargi loodusturismiressursside ja -toodete uuringule, uuringu korralduse kajastamisele, läbiviidud uuringu tulemustele ja nende analüüsile. Viimases alaosas on esitatud autoripoolsed järeldused ning ettepanekud edaspidiseks arengutegevuseks. Tööl on sisu täiendavad lisad.

1. LOODUSTURISMITOODETE ARENDAMINE GEOPARGIS KUI SIHTKOHAS

1.1. Loodusturismi määratlemine

Antud peatükis kajastatakse laiemalt loodusturismi teoreetilist käsitlust, mis hõlmab endas jätkusuutliku ja looduspõhise turismi käsitlusi ning mitmesuguste nimetatud valdkondadega seotud olulisemate mõistete selgitusi ja kasutamise kirjeldusi. Samuti antakse lühiülevaade loodusturismi ja loodusturismitoodete osatähtsusest turismisektoris.

Turismimajandus on pidevalt muutuv ja arenev majandusharu. Selleks, et olla edukas turismisihtkoht või ka üksik turismiettevõtja on oluline olla teadlik tänapäeval kehtivatest trendidest ja nende muutustest. Jätkusuutliku turismiettevõtte ja ka turismisihtkoha eelduseks on iseloomuliku ja ühtse kontseptsiooni olemasolu, piirkonna või ettevõtte pidev areng ning kõikides oma tegevustes potentsiaalsete klientide soovide ja vajadustest lähtumine. Jätkusuutlik turism kirjeldab poliitikaid, tavasid ja programme, mis võtavad arvesse mitte ainult turistide ootusi seoses vastutustundliku loodusvarade majandamisega, vaid ka kohalike kogukondade vajadusi, mis on toetatud või mõjutatud turismi projektidest ja keskkonnast. (Newsome *et al.* 2013: 12-13)

Kui aga turismisihtkohas ei peeta eelpool nimetatud aspektide järgimist vajalikuks, võivad need kujuneda piirkonna arengut takistavateks ohuteguriteks. Seega on jätkusuutlikku turismi esindavate ettevõtete ja piirkondade eesmärgiks olla energiasäästlik, tarbida võimalikult vähe vett, vähendada jäätmete teket, säilitada bioloogilist mitmekesisust ja kultuuripärandit ning teisi piirkonna traditsioonilisi

väärtusi. Lisaks on eesmärgiks ka toetada kultuuride vahelist mõistmist ja sallivust, tekitada kohalikele kogukondadele tulu parandades seeläbi kohaliku kogukonna toimetulekut ning vähendades vaesust. Turismiettevõtted, mille tegevus tugineb säästvatele põhimõtetele, toovad kohalikele kogukondadele rohkem kasu tõstes sealsete inimeste teadlikkust ning toetades säästlikku loodusvarade kasutamist. (Newsome *et al.* 2013: 12-13)

Turismi jätkusuutlikkus pole oluline vaid Eestile, vaid antud aspekt on saanud kogu maailmas turismi arendamise poliitika peamiseks teemaks. Alates 1992. aastal sõlmitud Rio de Janeiro bioloogilise mitmekesisuse konventsioonist on loodud erinevaid poliitilisi praktikaid ja sõnastusi, mis aitavad tagada majanduse, kultuurilise ja keskkonna jätkusuutlikkuse. Võttes arvesse loodusturismi osatähtsuse kaalukust kogu turismis, selle kasvuprognnoose, mitmekesisust, paiknemist kogu maailmas ja muutuvaid mõjusid, on loodust säästvate aspektidega arvestamine väga oluline. Jätkusuutlikkuse tagamiseks on vaja siduda omavahel erinevad huvirühmad – turismiettevõtted, kohalik ja akadeemiline kogukond, valitsused, valitsusvälised organisatsioonid ning rahvusvahelised agentuurid, eeskätt Maailma Turismiorganisatsioon (The United Nations World Tourism Organization, edaspidi UNWTO). (Yunis 2004: 11-16)

Alates 20. sajandi teisest poolest on turismisektor rahvusvaheliselt märkimisväärselt kasvanud (Gibson, Yiannakis 2002). UNWTO andmetel kasvas väliturism kogu maailmas 2014. aastal keskmiselt 4,7% aastas ning 2015. aastaks oodatakse nii Euroopas kui ka kogu maailmas 3-4%-list kasvu. (Over 1,1 billion tourists travelled...2015). Turismisektori kõige kiiremini kasvavaks valdkonnaks peetakse looduspõhist turismi, mille kasvumääraks on 10-12% aastas. (Tangeland, Aas 2011: 822)

Olenemata asjaolust, et statistika alusel domineerivad turistide seas viimased kümmekond aastat valdavalt keskealised ning vanemad inimesed, nähakse just noortes loodusturismi pidevalt kasvavat sihtrühma. Turisminõudlus on pidevas muutumises, üha kasvavas loodusturismi valdkonnas suureneb ennekõike aktiivse puhkuse ning seiklusturismi osakaal, kuid samas muudab loodusturismi toote kestvust lühemaks

puhke- ja ärireiside ühendamine, mis on tänapäeval väga populaarseks tegevuseks. (Outdoor Recreation and Nature...2007: 18-19)

UNWTO on loodusturismi, lähtudes eeskätt loodusturisti soovidest ja vajadustest, defineerinud kui turismi vormi, mille peamiseks motiiviks on looduse vaatlemine ja väärtustamine. Tegemist on kitsama definitsiooniga, mis hõlmab endas kindlate loodusobjektide, näiteks kaitsealade, loomade, lindude, taimede vaatlemiseks ja jäädvustamiseks korraldatavaid retki või loodusmatku, kus turisti esmaseks eesmärgiks on looduse nautimine või tundmaõppimine. (Rinne, Saastamoinen 2005: 89-90) Ühtlasi kasvab Maailma Turismiorganisatsiooni andmetel loodusturismi valdkond muu turismiga võrreldes kolm korda kiiremini (Honey 2008: 7).

Lisaks UNWTO definitsioonile on loodusturismil aga ka tootekeskne ehk laiem definitsioon, mis ütleb, et looduspõhine turism sisaldab kogu turismi, mis põhineb loodusel, näiteks jahi- ja kalaturism, orienteerumismängud ning osa aktiivpuhkusest. Ühtlasi iseloomustab looduspõhist turismi individualism, reisimine väikestes turismigruppides ning turismiteenuste geograafiline hajutatus. (*Ibid.*: 89-90) Liigituselt kuulub looduspõhine turism vaba aja turismi alla, kus reisimise olulisemaks põhjuseks on rekreatsioon (A Practical Guide...2007: 18).

Samuti on looduspõhine võõrustajasõbralikum turism alternatiiviks paljudele turismisihtkohtadele, mis on massiturismi tagajärjel kahjustunud. (Mehmetoglu 2007: 113) Ühe jaotuse alusel võib looduspõhiseks turismiks pidada kõiki turismiliike, kuna valdav osa turismi valdkonna tegevusi on looduskeskkonnast sõltuvuses (Faulkner *et al.*: 2000: 34-35). Käesolevas töös käsitletakse loodusturismi selle laiemas tähenduses ehk antud juhul kui looduspõhist turismi, kus see hõlmab ühtlasi aktiivset puhkust ning loodus pole alati turisti esmaseks huviobjektiks, vaid moodustab antud juhul pigem tausta.

Looduspõhise turismi tegevused ei moodusta ühte konkreetset gruppi ning seepärast saab neid liigitada mitmel erineval viisil (Tangeland, Aas 2011: 824). Loodusel põhinevat turismi on jaotatud kuude erinevasse kategooriasse – ökoturism, seiklus, 3S (*sea, sand, sun*) tulundus, vangistus ning tervis (Weaver 2008: 18, 25). Loetletud

kategooriatest on kohustatud jätkusuutlikke põhimõtteid järgima vaid ökoturism. Ühtlasi peab ökoturism kui üks loodusturismi osa olema õppimist puudutavaid komponente sisaldav ehk suunatud haritusele ja haridusele ja loodusel põhinev. (Luo, Deng 2008: 392; Weaver 2008: 18, 25)

Eelnevalt esitatud teoreetilistest seisukohtadest selgub, et turism on üleüldiselt kõikjal maailmas kõige kiiremini arenev majandusharu, kuid antud arengu jätkuvaks toimumiseks, on tähtis et konkreetsetes piirkonnas arendatav turismi valdkond põhineks igas oma tegevuses ennekõike just jätkusuutlikkusel ning säästlikkusel. Lisaks selgus, et loodusturismil on tähtis roll turismisektoris, olles üheks kõige kiiremini arenevaks valdkonnaks ning selle osatähtsus suureneb lähiaastatel veelgi, samuti on valdkonnas toimumas mitmeid muutuseid ning arenguid.

1.2. Loodusturismitoodete arendamine sihtkohas

Kindla piirkonna kujundamisel ja arendamisel turismisihtkohaks on väga olulisteks ülesanneteks piirkonna tugevuste ja nõrkuste hindamine, potentsiaalsete koostööpartnerite ja konkurentide analüüsimine, analüüsi tulemustest lähtuvalt järelduste tegemine ning kindlate eesmärkide püstitamine läbi võimaluste, mida sihtkoha eripära pakub. Ühtlasi on oluline järjepidevalt täiendada ja parendada juba olemasolevaid sihtkoha turismitooteid, olenemata asjaolust, kas on tegu loodus- või hoopis seiklusturismitoodetega.

Turismisihtkoht on külastajate jaoks atraktiivne geograafiline piirkond, mis on kooskõlas järgnevate omadustega (Morrison 2013: 4):

- Turismisihtkoht on administratiivsete piiridega geograafiline ala, mis varieerub maailma suurimast riigist (Venemaa) kõige väiksemani nagu on Monaco ja Vatikani linn. Osariigid, provintsid, konkreetsed territooriumid, regioonid, maakonnad ja erinevate riikide linnad võivad samuti olla sihtkohaks.
- Turismisihtkoht on paik, kus turistil on võimalik ööbimiseks leida majutusasutusi, nendeks on tüüpiliselt hotellid, kuid leidub ka teisi majutusvõimalusi. Mõned

külastajad võivad olla ka ühe päeva turistid, mistõttu ei vaja kõik sihtkohta saabujad alati majutusteenust.

- Turismisihtkohas on lisaks majutusteenuse pakkujatele olulisteks rajatisteks ka toitlustusasutused. Kõige enam mõjutavad turistide huvi sihtkoha vastu aga toimuvad sündmused ja olemasolevad vaatamisväärsused. Samuti on ühtse ning atraktiivse sihtkoha olulisteks osadeks transport, infrastruktuur ja kohalike inimeste külalislahkus.
- Turistide jõudmiseks sihtkohta on oluline hea sihtkoha turundamine, muutmaks sihtkohta vastavalt potentsiaalsete turistide vajadustele ja soovidele.
- Turismisihtkohas on olemas koordineeriv organisatsiooniline struktuur ehk teisisõnu on loodud reisisihi korraldaja organisatsioon, mis juhib ja suunab turismivaldkonna tegevusi antud paigas.
- Turismisihtkoht on paik, kus valitsusasutused on kehtestanud vastavad seadused ja määrused, mis kontrollivad erinevaid turismivaldkonna aspekte.
- Turismisihtkohas on esindatud mitmed turismi sidusrühmad, kes teevad piirkonna turismimajanduse arendamiseks omavahel koostööd ning nende sidusrühmade hulka kuuluvad erasektori ettevõtted, valitsusasutused, mittetulundusühingud, kohalikud inimesed ja muud üksused.

Cooper (2003: 30) on märkinud, et turism on erinevate toodete kooslus, milleks on majutus, atraktsioonid, transport, erinevad teenused ning tugiteenustena pangad ja poed. Tavapärastest toodetest erinevad turismitooted selle poolest, et neid ei saa enne ostu uurida ega katsuda, neid pole võimalik ladustada ja nende kogemiseks on vaja reisida.

Nagu iga toote puhul on ka turismitooade arendatud selleks, et kohata ja rahuldada potentsiaalse kliendi soove ja vajadusi. Üleüldine turismimajanduse kiire areng on andnud tõuke ka turismitoodete arendamise vajadusele. Kuigi turismitooade defineerimisel pole turismiasjalised senini üksmeelt saavutanud, ollakse ühisel arvamusel selle vajalikkuses. (Xu 2009: 610)

Turismitooadeid ja -teenuseid võib eristada füüsilistest toodetest järgnevate faktorite alusel (Evans *et al.* 2003: 28):

- immateriaalsus, mis muudab need raskemini ostetavaks, kuid lihtsamini levitatavateks. Selleks kasutatakse näiteks reklaame ning brošüüre, mille valmistamisel pööratakse erilist tähelepanu nende atraktiivsusele;
- lahutamatus, mis tähistab toodete ning teenuste sümbioosi. Nad on üksteisest sõltuvad ning üksteise järel tarbitavad;
- kaduvus, mis iseloomustab kaotatud võimalusi. Näiteks tühi iste raudteevagunis või tühi voodi hotellitoas on kaotatud müük, mida tagantjärele kasuks pöörata ei saa;
- heterogeensus, mis eristab tooteid-teenuseid füüsilistest toodetest sellega, et need pole kunagi identsed. Näiteks pole ühe inimese puhkuselt saadud kogemus kunagi identne teise inimese omaga samas sihtkohas veedetud ajast;
- omandiõigus, mis turismitoodetel puudub. Näiteks saab autoostu puhul inimesest uue auto omanik, kuid puhkusel viibides ning autot rentides ei saa külastajast hetkekski kasutatava auto omanikku.

Tootearendust turismis võib defineerida mitmeti. Ühel äärmuslikul viisil, võib seda vaadelda kui ühtset komplekti, sidudes omavahel kõik elemendid, millega külastaja sihtkohtadesse saabudes kokku puutub, sealhulgas nii reisisihi infrastruktuuri (transport, kommunaalteenused), sealse teenusepakujate personali, kõik majutusasutused, vaatamisväärsused ja erinevad traditsioonilised tegevused kui ka ümbruskonna vahendid ja mugavused. Samas vaadeldes teist äärmust, võib turismi tootearendust määratleda kui tegevust, mis hõlmab vaid neid vaatamisväärsusi, tegevusi ja vahendeid, mis on spetsiaalselt antud reisisihi külastajate jaoks loodud. Selge on eelnevalt mainitu juures aga asjaolu, et ilma tugiinfrastruktuurita, mis toetaks potentsiaalsete turistide jaoks atraktiivsete tegevuste ja vaatamisväärsuste arendamist ei saa turismi tootearendus täielikult õnnestuda. (Morrison 2013: 5-6)

UNWTO turismitoodete arendamise käsiraamatus (2011: 3) nimetatakse turismitooteid sulamiks erinevatest kogemustest. See pole vaid hotell milles peatutakse, muuseum, park, restoran, teater või pood, mida külastatakse, ega isegi reis sihtkohta ja tagasi. Tervikliku turismitoote sihtkohas moodustab kõik eelpool nimetatud kokku. Planeerides uut turismitoote arendamist on oluline jälgida, kuidas uued ideed sobituvad juba olemasolevate toodetega. Iga turismitoode põhineb kolmel omadusel, esimeseks neist

on kogemuslikkus, mida edastatakse külastajatele erinevate tegevuste, festivalide, ürituste, sündmuste, meelelahutuse, poodlemise, turvalisuse ja pakutavate teenuste kaudu. Teiseks oluliseks omaduseks on emotsionaalsus, mida edastatakse ennekõike kohalike inimeste, ajaloolis- ja kultuuriliste ressursside ning külalislahkuse kaudu. Kolmandaks omaduseks on loodud turismitoote füüsiline pool, mille moodustavad infrastruktuur, looduslikud ressursid, majutus- ja toitlustusasutused.

Smith'i (1994 viidatud Xu 2009:610 vahendusel) poolt loodud turismitoote kontseptsiooni järgi, mida teiste autorite uuringute tulemustele tuginedes siiani täiendatakse ja tihti kasutatakse, moodustub turismitoode viie erineva elemendi alusel (vt. Joonis 1). Kesksele kohale on seatud füüsiline objekt või rajatis, ning seda toetavad teised neli elementi, milleks on valikuvabadus, tooted-teenused, külalislahkus ning kaasamine. Need neli komponenti aitavad kaasa turismitoote loomeprotsessile ning selle tarbimisele. (Xu 2009: 610)

Joonis 1. Smith'i tootearenduse mudel turismis. (*Ibid.*: 609)

Joonisel märgitud viie komponendi koosmõjul moodustubki turismitoode, mis pakub külastajatele huvi ning püüab nende tähelepanu. Arendajatel on oluline pöörata tähelepanu sellele, kui suurt mõju iga element viiest avaldab konkreetsele tootele eraldi. Näiteks on sündmuse puhul tunduvalt olulisemaks elemendiks inimeste kaasamine kui on seda koht ise, kus sündmus aset leiab. Seetõttu on tootearenduse spetsialistide jaoks

oluline aru saada iga komponendi väärtusest, tagades samal ajal objekti või rajatise kui põhikomponendi keskne roll turismitoote arendamisel. (*Ibid.*: 609)

UNWTO (2011: 1) andmete kohaselt on kõik turismisihtkohad seotud reklaami ja turundusega, kuid liiga vähe tähelepanu pööratakse aktiivsete tegevuste ja atraktsioonide kohta käivatele arendusküsimustele. Ükski sihtkoht ei suuda saavutada seatud eesmärgi enne kui pakutavad turismitooted suudavad täita potentsiaalsete klientide ootusi ja vajadusi. Et olla reisisihina atraktiivne ning huvipakkuv, peab arvestama külastajate pidevalt muutuvate soovide ja vajadustega ning sihtkohas pakutavad turismitooted peavad olema piirkonna omapära arvestavad ning autentsed. Lisaks on kindlas sihtkohas turismitoodete arengutegevuste puhul oluline tootearenduse koordineeritus piirkonnas, regionaalsete temaatiliste marsruutide ja reisi juhtide loomine, nende reklaamimine ning ühtlasi on vajalik ka reisisihi kvaliteedi kitsaskohtade kaardistamine.

Turismivaldkonna üldine pidev areng on kaasa toonud olenemata konkreetsest valdkonnast ka aasta aastalt üha kasvava turistide nõudluse eripäraste ja uudsete turismitoodete järele. Kuna aga kõige kiiremini kasvavaks valdkonnaks on just looduspõhine turism, siis on vaja pidevalt leida uusi ning omapäraseid viise, kuidas loodusturismitooteid jätkusuutlikult edasi arendada. Kõige populaarsemateks loodusturismitoodeteks on (Community Nature-Based Tourism...2011):

- kalastamine;
- spetsiaalsed retked looduslikult kaunitesse või geoloogiliselt ainulaadsetesse paikadesse;
- loodusvaatlused varjenditest või peidikutest;
- mägironimine;
- jahtimine;
- sukeldumine ja erinevad veematkad;
- jalgrattamatkad.

Loodusturismitoodete arendamisel on oluline pöörata tähelepanu faktile, et loodusturistid, eriti välismaalased soovivad kogeda ehtsaid elamusi. Soovitakse kogeda kohalikku kultuuri külastatava sihtkoha kohalike inimeste kombel – kohtuda nendega,

juua ja süüa seal, kus kohalikud seda teevad. Eelnevalt kirjeldatud kokkupuude kultuuri, looduse, ajaloolise kogemuse ja eluoluga on edukaks ettevõtluseks väga vajalikud. Õppimiskogemus koos kõrgetasemelise kultuurikonteksti avamisega toob kaasa kliendi rahulolu ja annab külastajale põhjuse tulla ise korduvkülastusele või soovitada antud kohta teistele. (Rogers 2007: 15)

Eelpool esitatud teoreetilistest seisukohtadest saab järeldada, et turismisihtkoha areng tervikuna sõltub oluliselt turismitoodete arendamisest ning seda arvesse võttes tuleks esmalt tähelepanu pöörata kohalikule eripärale ja sihtkoha ressurssidele, viies need omavahel tasakaalu kohaliku kogukonna huvidega.

1.3. Looduse interpreteerimine geopargi alal

Tulenevalt asjaolust, et nii geopargi tegevuste kui ka looduse üldise interpreteerimise peamiseks ülesandeks on tutvustada loodust vormis, mis lisaks teadmiste jagamisele kujundaks arusaama, et inimene on osa loodusest. Ühtlasi, et loodus on majanduse ja kultuuri alus ning, et mõlema puhul on oluline roll just praktilistel kogemustel ja elamustel loodusest, siis kajastab töö autor järgnevas peatükis looduse vahendamist geopargi alal.

Inimeste arvates on geograafia ja geoloogia juba aegade algusest kõrvuti eksisteerinud ning omavahel seotud olnud, kuna mõlemad on seotud maa ja sellel toimuvate muutustega. Viimase 13. aasta jooksul on aga neid teadusi hakatud üha enam üksteisest eristama, kuna on tekkinud segadus asjaoluga, kas geoturismi aluseks on geoloogia või geograafia. Ühe teooria alusel põhineb geoturism vaid geoloogilistel nähtustel. Geograafia poolt tugevalt mõjutatud teooria defineerib aga geoturismi kui turismi, mis toetab või hõlmab piirkonna geograafilist karakterit- selle keskkonda, kultuuri, pärandit, esteetikat ja sealsete elanike heaolu. (UNESCO's Geoparks...2011)

Turismi mõiste kohaselt võib geoparke vaadelda kui turismisihtkohtasid, mis oma ulatuselt sarnanevad maailmapärandi paikadega. Turismi atraktsioone vaadeldakse tavaliselt kui paikasid, mis meeldivad inimestele piisavalt, julgustamaks neid sinna

reisima. (Holloway, 2008: 17) Antud vaatamisväärsuste või atraktsioonide hulka kuuluvad looduskeskkonnad, ehitised või sündmused. Geoturismi vaatamisväärsused koosnevad seevastu aga geoloogilisest keskkonnast, ehitistest või sündmustest, mis põhinevad konkreetse piirkonna geoloogilistel ressurssidel (Page 2011: 28).

Geoparkide, kui piirkondlikult tähelepanuväärsete geoturismi sihtkohtade loomise ideed hakati UNESCO initsiatiivil ellu viima 1998. aastal. UNESCO egiidi all toimiva ülemaailmse geoparkide võrgustiku (edaspidi GGN) raames nähakse ette umbes 500 rahvusvaheliselt tunnustatud geopargi loomist. Seisuga 2014. a. september on UNESCO sertifikaat omistatud 111 geopargile 32-s riigis. (Global Geoparks 2014)

Alates ajast, mil teatati, et Euroopa Geopark on territoorium, mis hõlmab eelkõige geoloogilist pärandit ja säästva territoriaalse arengu strateegiat on geoturism ja geoloogiline kaitse peamisteks teguriteks kõikide geoparkide arengustrateegiates. Paljud geopargid loodi juba olemasolevatesse loodusparkidesse (nt Parco del Beigua Geopark, Itaalias), märkimisväärse loodusliku iluga aladele (nt The North Pennines AONB, Inglismaal) või rahvusparkidesse (nt Forest Fawr Geopark, Walesis) ja neile olid juba omased meetmed, mille peamisteks eesmärkideks on kaitsta loodus- ja kultuuripärandit. Seega on geopargid tugeva piirkondliku identiteediga territooriumiteks, mis tuleneb nende loodus- ja kultuuripärandist. Maa ajalugu, loodus ja maastik kombineeritud kultuuriliste ja regionaalsete traditsioonidega loovad vajalikud osad geoturismi arendamiseks. (UNESCO's Geoparks...2011)

Avastamine, kuidas on Maa miljonite aastate jooksul muutunud, nendeks muutusteks kulunud aja hindamine koos individuaalsete kogemustega loodusest annavad võimaluse luua uusi turismitooteid nagu jalutuskäike ja õppekäike, mis eeldavad võimalust toimunud muutusi reaalselt näha. Viimase kümne aasta jooksul on geopargid hakanud rakendama ja arendama terviklikku elamust loodusest, mis ühendab endas vaba aja veetmise, naudingut ja seikluse koos teabe ja teadmiste omandamisega. Alates Euroopa Geoparkide võrgustiku (edaspidi EGN) loomisest 2000. aastal, hakkas EGN rõhutama majanduskasvu ja geoturismi edendamist kui vahendeid, mis aitavad kaasa jätkusuutlikule arengule geoparkide territooriumil. Antud uut nišiturismi vormi, millel

on ka hariv funktsioon, peetakse nüüd kiiresti arenevaks globaalseks nähtuseks. (Geoparks: Destinations for...2014)

Tagamaks geoparkide kvaliteetse tegevust ja kõrgetasemeliste teenuste pakkumist külastajatele on EGN loonud kõikidele liikmeks saada soovijatele kindla hindamise korra. Saadud liikmelisus kehtib neli aastat, mille lõppedes on vaja taotleda soovi korral liikmelisuse pikendamist, mille protseduur on sarnane esialgsele hindamisele. Kõik taotlejad peavad tagama tõendid, et nende tegevus austab EGN-i põhikirja tingimusi. (Zouros, Valiakos 2010: 4)

Esitav taotluse toimik peab sisaldama täpset teavet alljärgnevates punktides: (*Ibid.*: 4)

- geopargi indentifikatsioon;
- teaduslik selgitus;
- argumendid, mis õigustavad Euroopa Geopargiks nimetamist;
- üldine piirkonna majanduslik olukord;
- kehtiv säästva arengu poliitika koos geoturismi temaatika tähtsusega selle kontekstis;
- ametlik taotlus kandideerimiseks, mis on allkirjastatud piirkonda esindava ning antud temaatikas pädeva asutuse poolt.

Loodavate geoparkide peamiseks väljavaateks lisaks kõiki valdkondi hõlmavale üldisele kohalikule eesmärgile edendada kohalikku majandust on saavutada rahvusvaheline tuntus. Geoparkide loomise eesmärgiks on alustada rahvusliku tasemega geopargist ning läbi aktiivse arendustöö saada rahvusvahelise tasemega geopargi tunnustus. Ühtlasi on kõik siiani loodud geoparkide juhtkonnad soovinud, et arendatav piirkond kuuluks tulevikus UNESCO peakontori juures tegutsevasse ülemaailmsesse geoparkide võrgustikku. (Global Geoparks...2014: 6)

Kuulumaks ülemaailmsesse geoparkide võrgustikku, tuleb esmalt mõista selle olemust ning tegutsemise põhimõtteid. GGN pakub võimalust teha koostööd kõigi võrgustikku kuuluvate asutustega ning kogenumate ekspertide ja praktikutega leidmaks vastuseid geoloogilise pärandiga seotud küsimustele. Tegutsedes nii UNESCO, ülemaailmse võrgustiku partnerite ja oluliste kohalike, rahvuslike ning geoloogiliste paikadega ühe

katuse all saavutatakse ülemaailmne tuntus ja kasu läbi teiste võrgustikku kuuluvate geoparkide teadmiste, asjatundlikkuse, kogemuse ja personali. See UNESCO poolt väljatöötatud partnerlus loob võimaluse olla liige suurest võrgustikust ning saada sellest kasu, mis loob olulise eelise kohalike omaalgatuslike loodusparkide ees. (*Ibid.*: 6)

Lisaks võrgustiku olemuse ja tegutsemise põhimõtete mõistmisele on UNESCO geoparkide võrgustikuga liitumiseks välja töötatud järgnevad eeltingimused (Guidelines and criteria for...2010: 2-6):

- selgelt piiritletud geopargi territoorium;
- ühe või enama rahvusvahelise tähtsusega või regioonis ainulaadse geoloogilise loodusmälestise olemasolu geopargi territooriumil;
- jätkusuutlik tegevuskava;
- tugev ja selge juhtimisstruktuur;
- aktiivne haridusala tegevus (õppe- ja teavitusprogrammid geopargi ning loodus- ja maateaduste kohta).

Kõik geoparkides toimuvad tegevused on väiksemal või suuremal määral seotud looduse tõlgendamisega, kuna mõlemad omavad provokatiivset olemust, suunamaks inimesi end harima, väärtustama ja säästma loodust ning näiteks sportlikke tegevusi just looduskeskkonnas harrastama. Inglisekeelsest terminist *nature interpretation* tulenev mõiste looduse vahendamine ei tähenda vaid teadmiste jagamist looduse kohta, vaid kujundab inimeste väärtushinnanguid – positiivset suhtumist loodusesse emotsionaalse ja aktiivse tegevuse kaudu. Lisaks põhineb looduse vahendamine loodusteadustel, kultuurilool, sotsiaalteadusel ja kaunitel kunstidel. (Bell 2008: 196-197)

Turismisihtkohtadel kui ka turismiettevõtetel on mitmeid põhjuseid tegelemaks interpreteerimise ehk looduse tõlgendamisega, kuna see avaldab positiivset mõju erinevatel viisidel. Esiteks on looduse interpreteerimise abil võimalik tõsta külastajate kogemusest saadud naudingut, uskudes, et maastiku ja looduslikku ning kultuurilist pärandit puudutavate aspektide mõistmine tekitab külastajates suuremat rahulolu. Teiseks on interpreteerimise abil võimalik suurendada üleüldist mõistmist ja austust külastatud piirkonna ning seda ümbritseva looduskeskkonna kohta, aidates ühtlasi tõsta inimeste teadlikkust loodushoiu, looduskaitse ja nende mõlema eesmärgipärase

juhtimise tähtsuse kohta. Kolmandaks aitab interpreteerimine suurendada ka kohalike suveniiride, kirjanduse ja muude kaupade müüki. Samuti aitab see sihtkoha juhtidel mõjutada külastajate tegevusi ja harjumusi ning edastada kindla koha või tegevuste kohta konkreetset sõnumit, mis jätab külastajatele positiivse sõnumi saadud elamustest. (*Ibid.*: 198-199) Looduse interpreteerimist on uurinud mitmed teadlased ning loodusturismi valdkonna spetsialistid, kuid antud töös tugineti valdavalt just Bell-i poolt 2008. aastal esitatud seisukohtadele. Eelnevalt mainitu tulenes aga asjaolust, et need aitasid lihtsalt ning üheselt mõista, kuidas on geopargi tegevused looduse tõlgendamisega seotud ning miks peaks loodusturismi sihtkoht interpreteerimisega tegelema.

Tilden (1997: 9), kui interpreteerimise (samuti vahendamise, tõlgendamise) mõiste esimene defineerija ning ühtlasi kui antud valdkonna „isa“, sõnastas interpreteerimise kuus põhiprintsiipi, millele tuginetakse veel ka tänapäeval (Plummer 2009: 264), järgnevalt:

1. Tõlgendus, mis ei ole kuidagi seotud ekraanil oleva või külastaja isiksuse või tema kogemuse kirjeldusega, on steriilne. Tõlgendamine peaks olema publiku jaoks isiklik.
2. Teave kui lihtsalt informatsioon ei ole tõlgendamine. Interpreteerimine on ilmutus, mis põhineb teabel. Edukas tõlgendus peab edasi andma rohkem kui faktide esitamine.
3. Interpreteerimine on kunst, mis ühendab mitmeid teisi kunste. Igat kunsti liiki on võimalik teistele mingil määral õpetada.
4. Tõlgenduse peamine eesmärk pole õpetus, vaid provokatsioon. Interpreteerimine peaks motiveerima inimesi tegema tegusid.
5. Interpreteerimise eesmärgiks on esitada tervikut, mitte vaid mingit osa. Tõlgendamine on kontseptuaalne ning see peaks selgitama asjade vahelisi seoseid.
6. Tõlgendamise viis peaks olema samasugune nii täiskasvanute kui ka laste jaoks, tuleks vaid kasutada erinevaid lähenemisi. Eri vanustes rühmadel on erinevad vajadused, mistõttu vajavad nad ka erinevaid tõlgendamise programme.

Antud peatükist selgus, et geopargi loomise peamiseks eesmärgiks on edendada kohaliku kogukonna majandust ning tutvustada väiksemate piirkondade looduslikku ja geoloogilist pärandit kogu maailmale. Sellest tulenevalt on ka looduse interpreteerimine geopargi aladel oluline, sest see pakub emotsionaalseid kogemusi ja elamusi ning tutvustab arusaadaval viisil tähtsaid seoseid inimese ja looduse vahel. Ühtlasi areneb tänu looduse tõlgendamisele ka inimeste oskus märgata looduse ilu ning selle väärtust läbi kõigi meelte aktiivse kasutamise.

2. VOOREMAA GEOPARGI LOODUSTURISMITOODETE UURINGUD

2.1. Uuringute meetod, valim, korraldus

Eesti riikliku turismiarendukava 2014-2020 koostamise ning rakendamise põhiliseks eesmärgiks on kindlustada Eesti turismisektori konkurentsivõimeline, eesmärgipärane ja jätkusuutlik areng. Esmatähtsaks on aga turismi arengu puhul just ökoloogilise tasakaalu säilitamine. Eesti atraktiivsuse suurendamisel turismisektoris on Eesti loodus tähtis ressurss ja selle pakkumisel on oluline jälgida loodusressursside optimaalset tarbimist, tõsta inimeste teadlikkust, vähendada keskkonnareostust ning kasutada laialdasemalt keskkonda säästvamaid tehnoloogiat ja transporti. (Eesti riiklik...2013) Loodusturismi arendamisel on aga seatud ka mitmeid prioriteete – matka- ja õpperadade loomine ja nende korrastamine, supelrandade korrastamine, looduslikult väärtuslike objektide väljaarendamine külastusobjektideks ning öko- ja nišiturismitoodete loomise edendamine. (Loodusturismi pakkumise uuring 2008: 5-6) Antud peatükis esitatakse Vooremaa Geopargi olukorrakirjeldus, millele järgneb ülevaade teostatud uuringute korraldusest.

Eestimaal on paikasid, mis on laiemale üldsusele tuntud ning mida külastatakse juba aastaid nii kaugemalt ja lähemalt ilma, et neid peaks suursuguselt välja reklaamima ja esile tõstma (nt Tallinna vanalinn, Pärnu, Saaremaa). Samas on mitmeid kohti nii Eestimaal kui ka lähiriikides, mis on oma olemuselt unikaalsed, kuid mis ei tekita inimestes esmapilgul huvi ning mida ei teata. Jõgevamaa ja Tartumaa on oma olemuselt unikaalse looduspärandiga ja antud piirkond vajab ühist ning uut nimetajat, et olla atraktiivne ja teiste seast eristuda. Sellest tulenevalt annaks geopark sealsetele linnadele

ja valdadele soovi korral võimaluse koonduda ühise temaatika ja nime alla ning eristuda teistest piirkondadest.

Geopark on kohaliku kogukonna initsiatiivil loodus- ja pärandkultuuri poolest rikkas piirkonnas loodud ettevõtmine, mille peamiseks eesmärgiks on kohalikule kogukonnale majandusliku tulu teenimise võimaluste korraldamine looduspärandil põhineva majanduse arendamisel. Loodava Vooremaa Geopargi puhul toimub majanduse arendamine loodusturismi (põhirõhuga geoturismi) toodete ja teenuste arendamise, pakkumise ning ühtlasi ka taastuvenergeetika kasutamise ja tootmise suurendamise kaudu.

Vooremaa geopargi rajamise peamised eelised on rahvusvahelise tähtsusega Ramsari märgalade (Endla, Alam-Pedja ja Emajõe Suursoo) olemasolu Tartu ja Jõgeva maakondade nende valdade ja linnade administratiivpiirides, mis on praeguseks hetkeks otsustanud Vooremaa Geopargi Partnerluskoguga liituda. Eelpool nimetud piirides kujuneks tulevane Vooremaa Geopark praegusel hetkel maailma suurimaks geopargiks, mille kaart on esitatud antud töö lisas 1. Nende kolme soomassiivi ja Peipsi järve vahele jääb üks Põhja-Euroopa kõige esinduslikumaid voorestikke – Saadjärve voorestik ehk Vooremaa. Tulevase geopargi idapiirile jääb Peipsi järv, mis on oma 3555 km²-se pindalaga Euroopas suuruselt neljas järv (Vooremaa Geopargi...2014: 12).

Lisaks mitmetele regionaalse tähtsusega loodusmälestistele on piirkond oluline pärandkultuuri objektide poolest, mille hulgast on rahvusvahelises kontekstis tähelepanuväärseimad Peipsi-äärsed vanausuliste külad. Selline mitmekesine, rahvusvahelisele üldsusele huvipakkuv looduslike, geoloogiliste ja pärandkultuuriobjektidega piirkond omab eduka mainekujunduse, laialdase turundustegevuse ja sihikindla tegutsemise puhul ning jätkusuutliku majandustegevuse programmi olemasolul häid eeldusi saada UNESCO ülemaailmse geoparkide võrgustiku liikmeks. (*Ibid.*: 12)

Järgnevalt esitatakse teostatud uuringute eesmärgid ning seejärel ülevaade mõlemast uuringust eraldi, kus on täpsemalt selgitatud ühe või teise puhul kasutatud meetodit, valimit, perioodi ja andmeanalüüsimeetodit. Tartu- ja Jõgevamaa valdade ning linnade

omavalitsuste esindajatega toimunud kohtumiste kokkuvõtete kontentanalüüsi eesmärgiks oli saada ülevaade piirkonnas olemasolevatest ressurssidest ja objektidest ning nende seisukorrast. Teise kvalitatiivse uuringuna läbiviidava fookusrühma intervjuu eesmärgiks oli välja selgitada tulevase Vooremaa Geopargi piirkonda kuuluvate turismiasjaliste tegevused, huvi ja ettepanekud hetkeolukorra parandamiseks ja loodusturismitoote arendamiseks.

Esimese kvalitatiivse uuringuna viidi diplomandi poolt läbi Tartu- ja Jõgevamaa valdade ning linnade vallavanemate ja linnapeadega toimunud kohtumiste kokkuvõtete kontentanalüüs. Analüüsi teostamiseks jaotati antud töö autori poolt 2015. aasta märtsiks geopargiga liituda soovinud vallad ja linnad kuueks piirkonnaks. Seejärel koostati antud töö autori poolt perioodil märtsi lõpp ja aprilli algus 2015 nende piirkondade kui tulevase geopargi alade kohta eraldi ülevaatlikud koondanalüüsid, mis võimaldasid omavahel võrrelda järgnevaid näitajaid:

- Millisele sihtgrupile võiks iga piirkond juba olemasolevate atraktsioonide alusel keskenduda?
- Kui palju erinevaid loodus- ja kultuuriturismi atraktsioone ning aktiivpuhkuse vorme saab iga piirkond praegu oma külastajatele pakkuda?
- Millised objektid ja ressursid vajavad investeeringuid omavalitsuste esindajate arvates?
- Milline on geopargi aladele kuuluvate piirkondade valmisolek loodusturisti võõrustamiseks?

Kokku oli eelnevalt külastatud Tartu- ja Jõgevamaa 29 valda ja 5 linna perioodil 13.02.2014 – 17.04.2014 ning iga külastuse kohta koostati Vooremaa Geopargi projektijuhi poolt kokkuvõtlik külastusleht. Külastuste eesmärgiks oli välja selgitada ja kaardistada need objektid, milliseid kohalike omavalitsuste esindajad peavad oluliseks seoses geopargi temaatikaga. Lisaks selgitada välja erinevate valdkondade investeeringute vajadus ja nende ulatus. Ühtlasi oli geopargi projektijuhi kui antud külastuste läbiviija eesmärgiks kohtuda Tartu vallavanema poolt välja valitud Tartu- ja Jõgevamaa kohalike omavalitsuste esindajatega ja arutada nendega geopargi temaatikat läbi kindlatel punktidel tugineva vestluse. Põhjus, miks analüüsitavatel külastuslehtedel

kajastus vaid omavalitsuste esindajate nägemus valdade ja linnade hetkeolukorrast, tuleneb UNESCO poolsest peamisest nõudest, et loodav geopark peab olema omavalitsuste põhine üksus, näidates ennekõike geopargi jätkusuutlikust.

Toimunud vestluse põhjal koostatud külastuslehel kajastati valla või linna üldiseloostust, järjestati olemasolevad kultuuri- ja loodusturismi atraktsioonid, lisaks järjestati objektid ja ressursid, mis vajavad investeeeringuid, koos vajalike tegevustega ning mõningatel juhtudel juba ka koos eeldatava maksumusega. Ühtlasi olid esitatud valla või linna olulisimad teenindusasutused ja märgitud olid ka kohtumisel osalenud omavalitsuste esindajad.

Teise kvalitatiivse uuringu meetodiks valiti poolstruktureeritud fookusrühma intervjuu, mis viidi läbi kahes rühmas. Nii esimesse kui ka teise rühma kaasati Tartu- ja Jõgevamaa turismiasjalised ning Tartu- ja Jõgevamaa kohalike omavalitsuste esindajad, kellele saadeti enne intervjuu toimumist lisas 2 esitatud kutse. Esimesse rühma olid kaasatud erinevate tegevusvaldkondade ning piirkondadega seotud kaks Tartumaale kuuluva kohaliku omavalitsuse esindajat, SA Tartumaa Turismi esindaja, Tartu Konverentsibüroo esindaja, Jõgeva kandi esindaja kui endine Vooremaa Maastikukaitseala direktor ja Pajusi vallavanem. Teise rühma olid kaasatud Elva Puhkepiirkonna esindaja, Kalevipoja muuseumi esindaja, Tabivere vallavalitsuse esindaja, Ebru Matkad OÜ esindaja, loodusretkejuht ja Tähtvere valla arendusosakonna juhataja.

Valituks osutusid antud isikud seetõttu, et esiteks esindavad nad erinevaid elu- ja tegevusvaldkondi ning ühiskonnas eksisteerivaid sektoreid ja teiseks on neil erinev kokkupuude nii ümbruskonna enda kui ka geopargi temaatikaga. Mõlemas rühmas osalesid isikud, kes omavad põhjalikke teadmisi kas turismi või geopargi piirkonna arendamises ning on teadlikud planeerimis-, otsustus- ja arendusprotsessides. Küll aga iseloomustas teise rühma intervjuu valdavalt informatsiooni laiali valgumus ja kaudsete näidete toomine. Eelnevalt mainitu tulenes intervjuu käigus selgunud asjaolust, et suuremal osal teise fookusrühma intervjuus osalenud isikutest polnud võrreldes esimese rühma osalejatega piisavalt teadmisi geopargi olemusest ning selle toimimise põhimõtetest.

Fookusrühma intervjuu mõlema grupi suuruseks oli algselt seitse inimest. Edastades kutseid ning pärast tagasiside saamist, selgus, et kõik ei saa osaleda, mistõttu osales uuringus oodatud 14 inimese asemel kokku 13 isikut. Kuna intervjuudes kasutatav valim oli suhteliselt väike, oli tähtis silmas pidada asjaolu, et antud juhul ei saa saadud tulemusi täiel määral kogu tulevase Vooremaa Geopargi piirkonna elanikkonnale üle kanda. Töö autori jaoks oli oluline kaasata uuringusse inimesi, kes erineksid üksteisest töö, ameti, vanuse, elukoha ning kogemuste poolest, et nende vastused tekitaksid grupis diskussiooni ning võimaldaksid osalejatel endilgi uut informatsiooni saada. Eelnevalt tulenevalt kaasati intervjuudesse Tartu- ja Jõgevamaa turismiasjalised ning sealsete omavalitsuste esindajad.

Fookusgrupi intervjuude läbiviimine oli vajalik mõistmaks ja uurimaks, mida intervjuudes osalejad mõtlevad, kuidas nad mõtlevad ning miks nad just nõnda käsitletava teema kohta arvavad. (FOCUS GROUP...2010) Intervjuudes kasutatavate küsimuste koostamisel tugineti eelnevalt läbitöötatud ning käesoleva töö teooria ja uuringu osas käsitletud teemakohastele materjalidele, mis võimaldasid saada informatsiooni uuringu meetodite nõuete ja spetsiifika ning üldiselt käsitletava teema kohta. Eelpool nimetatud allikad on esitatud tabel 1-na antud lõigu lõpus. Kogutud teabe põhjal ning arvestades meetodi eripära, koostati üks küsimustik (vt. lisa 3), mida kasutati mõlema rühma puhul. Kuna intervjuud olid poolstruktureeritud, olid koostatud küsimused peamiselt vestlust toetava iseloomuga suunates osalejate tähelepanu intervjuudes käsitletavale teemale. Läbiviidud kaks fookusrühma intervjuud käsitlesid üht teemat ja olid teineteist toetavad, kajastades erinevate isikute seisukohti, tegevusi ja arvamusi. Sellest tulenevalt olid saadavad tulemused nii võrreldavad kui ka samastatavad, võimaldades seeläbi teha üldisi järeldusi ning andes ühtlasi arvestatava ülevaate käesoleva teema tegeliku olukorra kohta.

Tabel 1. Fookusrühma intervjuu küsimustiku koostamiseks kasutatud allikad (autori koostatud)

Fookusrühma intervjuu küsimuste teemad.	Autorid/allikad, millele küsimusi koostades tugineti.
Hetkeolukord	Tangeland, Aas 2011; Eesti riiklik turismiarenduskava 2014-2020; Hinsberg 2010; Vooremaa Geopargi strateegia tööversioon.
Loodusressurss	Yunis 2004; Zouros 2008, Newsome, Moore, Dowling 2013.
Turismitoode	Evans 2003; Xu 2009; Smith 1994; Rogers 2007.
Loodusturism ja loodusharidus	Weaver 2008; Rogers 2007; Tilden 1997; Bell 2008; Luo, Deng 2008.
Koostöö	European Geoparks Network; Global Geoparks Network.

Peamiste teemadena käsitleti intervjuudes tulevase geopargi alade turismi, loodusturismi hetkeolukorda, nendega seotud probleeme ning arenguvõimalusi. Intervjuudes uuriti osalejate nägemust loodusressurssidega seonduvatest arenguvajadustest, kvaliteetsest, innovaatsilisest ja atraktiivsest loodusturismitootest, loodusturismi ja loodushariduse omavahelisest sidususest. Lisaks uuriti, kellega on tarvis piirkonnas koostööd teha ning osalejate endi panust piirkonna loodusturismi arendamisse.

Fookusrühma intervjuud viidi läbi tulevase Vooremaa Geopargi keskuses kui praeguses Äksi külas asuvas Jääaja Keskuses. Enne intervjuude läbiviimist koostas antud töö autor osalejatele kutse. Esimene intervjuu viidi läbi 6. märtsil 2015, teine 6. aprillil 2015.

Olenemata asjaolust, et fookusrühma intervjuude korraldamisel ja läbiviimisel ei olnud võimalik tagada osalejate konfidentsiaalsust, jäid uuringus kaasatud isikud uuringu tulemuste analüüsi koostamisel ja järelduste tegemisel anonüümseks ning saadud tulemusi kasutati üldistatud kujul. Fookusrühma intervjuu käigus kogutud andmed esmalt transkribeeriti, tulemused kodeeriti ja kategoriseeriti ning seejärel viidi läbi andmete kontentanalüüs. Kontentanalüüsi koostamisel kasutati osalejate seisukohtade ja ütleliste välja toomisel üldistavaid nimetusi. Lisaks illustreerimaks uuringu tulemusi, tuuakse uuringu analüüsi osas välja intervjuudes osalenud inimeste poolt öeldud mõtteid ja fraase. Tsitaatidena kajastatud osalejate mõtted ja fraasid on esitatud sektoripõhiselt ning nende esitamisel kasutatakse järgmiseid koodi - avalik sektor A, erasektor E ja kolmas sektor K, vastavale koodile järgneb number, mis tähistab mitmenda antud sektori esindaja vastusega on tegu.

2.2. Geopargi moodustavate valdade ja linnade külastuste kokkuvõtete analüüs

Tartu- ja Jõgevamaa valdade ning linnade esindajate kui vallavanemate ja linnapeadega toimunud kohtumiste kokkuvõtete andmete analüüsi teostamiseks jaotati antud töö autori poolt 2015. aasta märtsiks geopargiga liituda soovinud vallad ja linnad kuueks alljärgnevaks piirkonnaks:

- Geopargi loodeosa - Põltsamaa linn, Põltsamaa vald, Puurmani vald, Laeva vald ja Pajusi vald.
- Geopargi põhjaosa - Jõgeva vald, Jõgeva linn, Palamuse vald ja Tabivere vald.
- Geopargi kirdeosa - Tabivere vald, Saare vald, Kasepää vald, Mustvee linn ja Pala vald.
- Geopargi kesk- ja idaosa - Tartu vald, Alatskivi vald, Vara vald, Kallaste linn, Peipsiääre vald.
- Geopargi kaguosa - Luunja vald, Mäksa vald, Võnnu vald ja Meeksi vald (k.a. Piirissaare).

- Geopargi edelaosa - Nõo vald, Elva linn, Kambja vald, Konguta vald, Puhja vald ja Tähtvere vald.

Eelnevalt oli Vooremaa Geopargi projektijuhi poolt külastatud ka Torma, Rannu, Rõngu, Ülenurme ja Haaslava valda, kuid hetkeseisuga pole antud vallad soovinud loodava geopargiga liituda. Sellest tulenevalt ei kajastanud antud töö autor alljärgnevas analüüsis nimetatud valdade külastustel saadud tulemusi. Järgnevalt esitatakse analüüsi tulemused kõigile kuuele eelnevalt nimetatud piirkonnale. Esmalt kirjeldatakse, tuginedes kohalike omavalitsuste esindajate nägemusele, vastava piirkonna olemasolevate atraksioonide, objektide ja ressursside hetkeolukorda ning seejärel piirkonna investeeringute vajadust. Lõpetuseks on iga piirkonna analüüsile lisatud ka kokkuvõtlik lõik, kus on esitatud töö autori poolsed järeldused seoses piirkonna valmisolekuga loodusturisti võõrustamiseks ning soovitud hetkeolukorra parendamiseks.

Olemasolevate atraksioonide, objektide ja ressursside alusel on esimesel piirkonnal kui geopargi loodeosal potentsiaali pakkumaks nii loodus- kui ka kultuurituristidele mitmeid piirkonnale iseloomulikke ning huvitavaid tooteid ja teenuseid. Piirkonnas tegutseb kokku 13 loodusturismiteenuse pakkujat, kellest 10 on oluliselt turismi hooajalisusest mõjutatud, pakkudes valdavalt hiliskevadest varasügiseni turistidele huvipakkuvaid tegevusi. Kaks turismiteenuse pakkujat tegutsevad aastaringselt ning üks loodusturismiteenuse pakkuja tegutseb vaid talvisel ajal, pakkudes huvilistele kiiruisutamise võimalust. Tulenevalt Emajõe, Pedja jõe, Põltsamaa jõe ja Aidu järve olemasolule on piirkonnas oluline osa ka veeturismil, moodustades suure osa piirkonna loodusturismist ning pakkudes veematku nii paadi kui kanuuga. Kultuuriturismi valdkonda esindavaid objekte on piirkonnas kokku 14, mille hulgas üks vaatamisväärsus kui Põltsamaa Rosaarium on turismi hooajalisusest oluliselt mõjutatud, võttes külastajaid enamasti alates juuni algusest kuni septembri lõpuni vastu. Kõige enam on kultuuriturismi valdkonna puhul esindatud vaatamisväärsused kiriku, monumendi või mõisakompleksi näol, lisaks on ka kaks asutust, mis pakuvad erinevatest õpitubadest osavõtmist. Ühtlasi on Põltsamaa linnas aastaringselt tegutsev turismiinfopunkt ning üksnes aktiivpuhkust just motospordi näol pakkuv Kuningamäe

kardirada. Erinevad aktiivpuhkuse vormid on piirkonnas esindatud kõikide loodusturismiteenuse pakkujate ning kahe kultuuriturismiteenuse pakkuja näol.

Teiseste andmete analüüsi kohaselt vajavad geopargi loodeosas investeeringuid viis erinevat kergliiklusteed, Puurmani loss, mitmed matkarajad, Kärevere rannaala, kolm paekivi kaevandust, mitmed jõed ning pargid. Kõige enam on investeeringuid vajavaid objekte ja ressursse Laeva vallas, kõige vähem on rahastust vajavaid erinevaid objekte Puurmani vallas. Peamise osa vajalikest investeeringutest moodustavad pooleli olevate projektide lõpetamine, vanade hoonete rekonstrueerimine ning oluliste vaatamisväärsuste ja objektide tähistamine infotahvlite ning viitade abil. Kolme objekti puhul on projekt olemas, kuid otsitakse rahastamisvõimalusi.

Kokkuvõtlikult on geopargi loodeosa valmisolek loodusturisti võõrustamiseks pigem kesine, kuna valdav osa turismiteenustest on kättesaadavad vaid turismi kõrghooajal ehk suvisel perioodil alates juuni algusest kuni augusti lõpuni. Sellest tulenevalt on olukorra parendamiseks esmalt vaja juurde luua turismi madalhooajal pakutavaid tooteid ja teenuseid ning elavdada piirkonnas olemasolevate kultuuriturismi objektide ning asutuste turundamist.

Antud uuringu teisel piirkonnal kui geopargi põhjaosal on olemasolevate atraktsioonide, ressursside ja objektide alusel potentsiaali nii loodus-, kultuuri-, kui ka pereturisti võõrustamiseks. Piirkonnas tegutseb kokku 26 turismiteenuse pakkujat, kellest 14 on pühendunud enim loodusturismi valdkonnale, üheksa kultuuriturismi valdkonnale ning kolm neist pakuvad vaba aja veetmise võimalusi kogu perele, mis ei kuulu konkreetselt ei kultuuri- ega ka loodusturismi valdkonda. Võrreldes geopargi loodeosaga on antud piirkonnal oluliselt rohkem aastaringselt tegutsevaid loodusturismiteenuste pakkujaid. Ilmastikust on oluliselt mõjutatud aktiivset puhkust pakuvad Tabivere rattaad, Tabiveres asuv Kiigepark ning Vudila, mis on peamiselt suvisel ajal ning lisaks ka detsembrikuus jõulumaana avatud. Ühtlasi on mõningal määral hooajalisusest mõjutatud ka Elistvere loomapark ning Luua Metsanduskooli Arboreetum. Sarnaselt geopargi loodeosale on antud piirkonnas kultuurituristile sobivateks vaatamisväärsusteks erinevad mõisakompleksid, muuseumid, lossivaremed, kirik ning õpitubadest osavõttu pakkuv kunstistudio. Erinevaid aktiivpuhkuse vorme pakuvad

piirkonnas kokku 14 erinevat objekti ja teenusepakkujat, suurem osa neist esindab sarnaselt esimesele piirkonnale just loodusturismi valdkonda.

Geopargi põhjaosa kajastavate andmete kohaselt vajavad investeeringuid neli erinevat kergliiklusteed, neli muuseumit, kaks turismiinfopunkti, kaks parki ja kahe mõisahoone rekonstrueerimistööd. Antud piirkonna kohalike omavalitsuste esindajad pidasid sarnaselt geopargi loodeosa esindajatega esmatähtsaks mõisakomplekside rekonstrueerimistööd, oluliste objektide ja vaatamisväärsuste tähistamist infotahvlite ja viitadega ning nende korrastamist, pooleliolevate projektide lõpetamist ning ümbruskonna infrastruktuuri korrashoidu. Kõige enam vajab investeeringuid Jõgeva vald, kõige vähem aga Jõgeva linn. Kokku vajavad piirkonnas investeeringuid 31 üksust, mille hulgast 13 on erinevad loodusressursid, ülejäänud moodustavad loodus- ja kultuuriturismi objektid ning asutused.

Kokkuvõtlikult on geopargi põhjaosa valmisolek loodusturisti võõrustamiseks parem kui geopargi loodeosal, kuna antud piirkonnal on oluliselt rohkem võimalusi pakkumaks erinevatele turistidele kvaliteetset ning paindlikku turismielamust. Eelnevast tulenevalt võib piirkonna hetkeolukorda hinnata keskmiseks ning selle parendamiseks on vaja veelgi enam luua teenuseid ja tooteid, mida saab ka talvisel ajal külastajatele pakkuda. Ühtlasi on vaja suurendada tegutsevate teenusepakkujate omavahelist koostööd, et luua ja arendada piirkonnas aastaringselt töötav turismimarsruut.

Uuringu kolmandal piirkonnal kui geopargi kirdeosal on sarnaselt geopargi loodeosale potentsiaali nii loodus- kui ka kultuurituristi võõrustamiseks. Piirkonnas on kokku 33 turismiobjekti, millest 18 on loodusturismi valdkonnaga seotud ning ülejäänud 15 on kultuuriturismiga seotud. Võrreldes kahe eelneva geopargi piirkonnaga on kirdeosal sarnaselt loodeosale vähe aastaringselt töötavaid loodusturismiobjekte, kuna suure osa neist moodustavad veeturismiga seonduvad tegevused. Kultuurituristidele pakutakse valdavalt erinevaid ekskursioone muuseumitesse ja kirikutesse ning kuna tegu on ühtlasi vanausuliste piirkonnaga, siis on sealne kohalik kultuur nii sise- kui välituristide jaoks eriliseks atraktsiooniks.

Teiseste andmete analüüsi kohaselt vajavad geopargi kirdeosas investeeringuid kaks kergliiklusteed, kaks matkarada, muuseum, seiklusrada, rannaala, teemapark, muuseum ja jalgrattamarsruudid. Sarnaselt geopargi põhja- ja loodeosale, on ka antud piirkonnal vaja luua ja paigaldada viitade süsteem. Suurimaks erinevuseks piirkondade vahel on asjaolu, et geopargi kirdeosa alla kuuluva Mustvee linna esindajal on plaanis investeerida kloostri ehitamisse. Kõige enam vajab piirkonnas rahastust Mustvee linn, olles piirkonna keskuseks, kõige vähem vajab investeeringuid Pala vald. Kokku on kogu piirkonnas rahastust vajavaid objekte 19, mille hulgast kõige suurema osa moodustavad Mustvee linna plaanitav seikluspark ja väike SPA hotell koos restoraniga.

Antud piirkonna valmisolek loodusturisti võõrustamiseks on parem kui kahel eelneval analüüsitud geopargi piirkonnal, kuna heas seisukorras olevaid turismiatraktsioone ja objekte on oluliselt rohkem kui investeeringuid vajavaid ressursse. Hetkeolukorra parendamiseks on esmalt vaja investeerida piirkonna infrastruktuuri ning juba tegutsevate turismiatraktsioonide korrastamisse. Lisaks on tarvis leida rannaaladele ka talvisel ajal rakendust ning suunata piirkonna omavalitsuste esindajaid ja väikeettevõtjaid omavahelisele koostööle.

Käesoleva uuringu neljas piirkond kui geopargi kesk- ja idaosa on kõige sobilikum loodusturistidele, kuid ka kultuuriturismi valdkonna huvilised leiavad erinevaid vaatamisväärsusi ning atraktsioone oma vaba aja sisustamiseks. Piirkonnas tegutseb kokku 20 turismiobjekti, millest 14 on loodusturismi valdkonna suunitlusega ning ülejäänud 6 esindavad kultuuriturismi objekte. Piirkonna suurimaks ja esinduslikumaks loodusturismiatraktsiooniks on Eesti suurim deltasoostik Emajõe suursoo, mis oma 25000 hektari suurusel alal pakub erinevaid loodusmatkasid ning linnuvaatlust. Kõige unikaalsemaks loodusturismiobjektiks on 2012. aastal avatud Jääaja Keskus kui mitmekesine loodusõppe- ja külastuskeskus. Lisaks on suvisel ajal geopargi kesk- ja idaosa olulisteks paikadeks Peipsi järv, Saadjärv ja Lahepera järv ning metsamassiivide ja maastiku liigenduse tõttu tuntud Välgis metsad. Kultuurituristi seisukohast on piirkonna olulisemateks objektideks vanausuliste kultuuri esindavad Varnja vanausuliste muuseum, kirik ja kalmistu ning talupojakultuuri esindav Liivi muuseum. Populaarseks paigaks on ka 14 sajandi keskel rajatud Alatskivi mõisakompleksi kuuluv

Alatskivi loss, mis tänapäeval tegutseb külastus- ja looduskeskusena, käsitöökojana, Tubina muuseumina ning restoranina. Aktiivpuhkuse vorme pakuvad piirkonnas kokku 11 teenusepakkujat ja objekti ning pakutavateks tegevusteks on valdavalt erinevad loodus- ja veematkad.

Geopargi kesk- ja idaosa kajastavate andmete kohaselt vajavad enim investeeringuid mitmed kergliiklusteed, järvede ja jõgede korrastustööd, muuseumid, puhkealad ning matkarajad. Investeeringuid vajavate objektidena on ära märgitud ka peagi valmiv Eesti Rahva Muuseum koos selle ümbrusesse plaanitavate majutus- ja toitlustuskohtadega, Alatskivi mõisakompleks ning Jääaja Keskus, millele soovitakse lähitulevikus avarat restorani juurde ehitada. Muuhulgas erinevalt teistest piirkondadest soovitakse geopargi kesk- ja idaosas investeerida giidide koolitusse, mille abil on plaan koolitada välja retkejuhid, kel on võimekust geopargi iga marsruudi alguspunktist pakkuda geopargi ülest giiditeenust ning koostada marsruut ja hinnapakumust.

Geopargi kesk- ja idaosa võimekust loodusturisti vastuvõtmiseks võib antud hetkel hinnata keskmiseks, sest olemasolevaid loodusturismi valdkonda esindavaid atraktsioone ja objekte on kolm korda vähem kui rahastust vajavaid objekte. Samas on võrreldes teiste geopargi aladega antud piirkonnal kõige enam potentsiaali kujunemaks lähiaastatel kogu geopargi kõige atraktiivsemaks osaks, sest seal asub nii Jääaja Keskus kui ka arvatavasti suurimaks tõmbekeskuseks kujunev Eesti Rahva Muuseum.

Olemasolevate atraktsioonide, objektide ja ressursside alusel on viiendal piirkonnal kui geopargi kaguosal sarnaselt kõikidele eelnevatele piirkondadele potentsiaali pakkumaks nii loodus- kui ka kultuurituristidele mitmeid piirkonnale iseloomulikke ning huvitavaid tooteid ja teenuseid. Kokku on piirkonnas 22 turismiobjekti ja teenusepakkujat, 16 neist esindavad loodusturismi valdkonda ning 6 kultuuriturismi valdkonda. Antud juhul on loodusturismiobjektide hulka arvatud ka Luunja vallas loodusravi pakkuv Loodusravikeskus LOODUS BioSPA ja kultuuriturismiobjektide hulka Meeksi vallas asuv Küka Veski, kus on võimalik tutvuda veski tööpõhimõtetega. Peramaa Puhkekeskust võib aga lugeda nii loodusturismi kui ka kultuuriturismi valdkonna hulka kuuluvaks objektiks. Erinevaid aktiivpuhkuse vorme pakuvad piirkonnas kokku 12 turismiobjekti ja teenusepakkujat, kes pakuvad võimalust osaleda

erinevatel loodusmatkadel, paadi- ja kanuumatkadel ning võimalust tegeleda kalapüügiga.

Teiseste andmete analüüsi kohaselt vajavad geopargi kaguosas investeeringuid üks kergliiklustee, erinevad matkarajad, kolm sadamaala, kaks rannaala, kolm külastuskeskust, üks kirik ja muuseum, mis vajab investeeringut rekonstrueerimistöödeks. Sarnaselt teistele piirkondadele vajab ka geopargi kaguosa uute viitade paigaldamist, vanade korrastamist ning järvede kallaste puhastamist avamaks vaateid järvedele. Piirissaare vallas soovitakse oluliselt energia tootmise võimaluste laiendamisele ning parendamisele investeerida, hakates lähiaastate jooksul maakütet ning päikesepaneelidelt ja tuulegeneraatoritelt saadud energiat kasutama. Luunja vallas plaanitakse investeerida massiivse jalgpallikeskuse kompleksi ehitustöödesse. Kõige enam vajab antud piirkonnas investeeringuid Piirissaare vald, kõige vähem aga nii Võnnu kui ka Meeksi vald, kuna kohalike omavalitsuste esindajate sõnul vajab kumbki vald investeeringuid vaid kolme suurema objekti jaoks.

Kõigest eelnevast tulenevalt võib geopargi kaguosa võimekust loodusturistide vastuvõtmiseks pidada pigem keskmiseks. Antud hinnangu põhjuseks on asjaolu, et olenemata erinevate loodusturismitoodete ja -teenuste olemasolust, on investeeringuid vajavate uute ja veel plaanitavate loodusturismiobjektide arv kaks korda suurem kasumlikult töötavate objektide arvust.

Olemasolevate atraksioonide, objektide ja ressursside alusel on kuuendal piirkonnal kui geopargi edelaosal kõige enam potentsiaali just loodusturismi huvilistele meeldejäáva elamuse pakkumiseks, kuna olemas on üle paarikümne piirkonnale iseloomuliku ning huvitava loodusturismitoote ja -teenuse. Samuti on piirkond sobilik nii kultuuri- kui ka pereturistile. Kokku on antud aladel 29 tegutsevat turismiobjekti, millest 24 on tihedalt loodusturismi valdkonnaga seotud, nende hulgast 7 esindavad kultuuriturismi valdkonda. Antud juhul on Elva linna ja Vana-Kuuste parki vaadeldud nii loodusturismi kui ka kultuuriturismi objektina, kuna lisaks looduslikule ümbruskonnale ja loodusega seotud tegevustele korraldatakse seal ka kultuurimatkasid ja mitmeid kultuuriüritusi. Piirkonna esinduslikumaks ja erilisemaks objektiks on Nõo vallas asuv Tõravere Observatoorium. Erinevaid aktiivpuhkuse vorme pakuvad geopargi kaguosas kokku 18

objekti ja teenusepakkujat ning tegevustest on esindatud nii loodus-, seiklus- ja veematkad, ratsutamine, ronimine ja turnimine Kambja vallas asuvas Lättemaa seikluspargis, Ilmatsalu järvel harrastatav veemotosport, kalapüük ning Rahinge Ekstreemspordipargis läbiviidavad ekstreemspordi treeningud.

Teiseste andmete analüüsi kohaselt vajavad geopargi edelaosas investeeringuid viis kergliiklusteed, kaks sadamat, matkarajad, pargid, kirik, jalgrattamarsruudid, jõed ja järved. Kõige märkimisväärsemat investeeringut vajab Konguta ja Puhja valla koostöös plaanitav mäesuusakeskus ning kindlasti ka Tähtvere vallas asuva endise tellisekeskuse ümberehitus loodusturismikeskuseks. Lisainvesteeringuid vajavad nii Luke mõisa, Tõravere Observatooriumi kui ka Rahinge Ekstreemspordipargi edasiarendus tööd. Piirkonna jaoks on oluline ka Ulila tööstusaleviku ja Kavilda ürgoru korrastamise investeerida, et muuta neid geopargi kaguosa esinduslikeks vaatamisväärsusteks. Kõige vähem vajab investeeringuid Nõo vald, kus on vaja vaid nelja objekti rahastada, kõige enam vajavad rahastust nii Konguta vald, Kambja vald kui ka Elva linn. Geopargi edelaosa võimekust loodusturistide võõrustamiseks võib hinnata keskmisest paremaks, kuna võrreldes teiste uuritud piirkondadega on geopargi edelaosa juba olemasolevate loodusturismiteenuste ja –toodete arv teiste omast oluliselt suurem.

Kokkuvõtlikult on kogu tulevase geopargi alade hetkeline võimekus loodusturistide ja ka teisi valdkondi esindavate turistide võõrustamiseks keskmine. Eelnev hinnang tuleneb aga asjaolust, et olenemata erinevate toodete ja teenuste olemasolust on turiste piirkonda keeruline tuua, kuna esiteks vajab piirkonna infrastruktuur ja üldine väljanägemine oluliselt lisainvesteeringuid ning puuduvad ka esinduslikud ning piirkonnale iseloomulikud majutus- ja toitlustusasutused. Ühtlasi selgus antud uuringust, et hetkeolukorra parendamiseks on esmalt vaja turismi hooajalisust vähendada, luues juurde ennekõike tooteid ja teenuseid, mis on sobilikud ja atraktiivsed ka talvisel ajal ning vihmastel perioodidel.

Lisaks on vaja suurendada ka loodusturismiteenuste pakkujate omavahelist koostööd, et oleks võimalik välja arendada piirkonnas aastaringselt töötav ühtne turismimarsruut. Samuti on vaja talvisel perioodil leida rakendus veekogudele ning sealsetele sadamaaladele. Arvestades nii aastaringselt tegutsevate teenusepakkujate ja objektide

hulka kui ka piirkonnas juba olemasolevate turismiattraksioonide arvu, võib läbiviidud uuringu põhjal kogu geopargi turismi valdkonnas hetkel kõige edukamaks piirkonnaks hinnata geopargi kirdeosa, mille moodustavad Tabivere, Saare, Kasepää ja Pala vallad ning Mustvee linn. Kõige loodusturisti sõbralikumaks piirkonnaks võib antud hetkel pidada geopargi edelaosa, kuna võrreldes teiste piirkondadega on sel kõige enam juba olemasolevaid ning erinevatele vanuserühmadele sobivaid loodusturismitooteid ja -teenuseid. Võrreldes omavahel kõiki eelnevalt analüüsitud piirkondasid on kesk- ja idaosas kõige enam potentsiaali kujunemaks lähiaastatel kogu geopargi kõige atraktiivsemaks osaks.

2.3. Poolstruktureeritud fookusrühma intervjuu analüüs

Vaatamata erinevatele tegevusvaldkondadele, omasid kõik vastajad ettekujutust ja teadmisi üleüldisest turismialasest hetkeolukorrast geopargi alal tervikuna. Nii esimese kui ka teise rühma osalejate arvates iseloomustab piirkonna hetkelist turismialast olukorda ebaühtlus, koostöö puudumine, killustatus ning vähene tundus. Ka oldi ühisel meelel, et olukorra parendamiseks on vaja olemasolevaid turismiattraksioone enam esile tuua, rohkem ühiselt turundada ning täpsustada ja koordineerida klienditeekonda, mis oli mitmel korral just teise rühma osalejate poolt välja toodud. Võrreldes esimese rühma osalejate vastustega töid teise rühma avaliku sektori esindajad üksmeelselt välja majutus- ja toitlustusasutuste kesise olukorra, öeldes, et piirkonnas on liiga vähe nimetatud asutusi, mis on võimelised võtma vastu bussitäit inimesi.

Teise rühma kolmanda sektori esindaja sõnul on Eesti looduses vähe käijaid, temaga nõustub eraettevõtja, kelle sõnul ei taheta Eestit võrreldes teiste Põhjamaadega ilma hea reklaamita eriti külastada. Vestluse käigus tekkinud küsimusele: „Miks ei taheta talvel looduses rännata“ vastasid nii kolmanda sektori kui ka erasektori esindaja, et inimesed ei oska vastavalt riietuda ning ühtlasi on ka mitmekesistest tegevustest puudus. Erinevalt esimesest rühmast toodi teise rühma osalejate poolt antud teemaga seoses välja ka asjaolu, et mitmed riigi ametkonnad näiteks Keskkonnaamet ja EAS on kehtestanud regulatsioonid, mis tekitavad turismiasjaliste seas pahameelt ja segadust.

- *A2: Turismialane hetkeolukord on kesine. Vooremaa piirkonda ei teata täpselt, seostatakse pigem Vooremäega tänu seal korraldatavatele suusavõistlustele ning talvisel perioodil olemasolevatele suusaradadele.*
- *A1: Turismialane olukord on kehv puuduva omavahelise koostöö tõttu, kuna ettevõtjatel ja teistel turismiasjalistel puudub arusaam, et üheskoos on võimalik rohkem ära teha ning külastajatele kvaliteetsemat ja ühtsemat elamust pakkuda.*

Tartumaa ühe kohaliku omavalitsuse esindajate ütlustega nõustusid nii Tartu Konverentsibüroo esindaja, Jõgeva kandi esindaja kui ka Jõgevamaa kohaliku omavalitsuse esindaja. Erasektori esindaja polnud esimese rühma teiste osalejatega täiesti nõus, öeldes, et piirkonnas siiski esineb nii turismialaseid nõutud tooteid ja teenuseid kui ka looduse ärakasutamist. Jõgeva kohalike omavalitsuste esindaja oli üllatunud eelnevalt sõna võtnud osalejate vastustest, kuna arvas, et vastati üksnes Tartumaa olukorda arvestades ning lisan, et ka Jõgevamaa turismi iseloomustab ebaühtlus ja killustatus.

Kõikide osalejate nägemuse alusel on hetkeolukord kogu Jõgeva-Tartu regioonis problemaatiline, kuid seda on võimalik üheskoos muuta. Ühtlasi jõuti nii esimeses kui ka teises grupis ühisele arusaamisele, et turismi tulevik sõltub kõikide antud piirkonnas paiknevate sihtkohtade, ettevõtete ja turismiteenuse pakujate tegevustest, kui soovitakse tulevikus näha Vooremaad ning seda ümbritsevaid alasid atraktiivse ning ühtse geopargina.

Rahulolematus hetkeolukorraga turismis ja piirkonna arenguga on tingitud olemasolevatest probleemidest. Lisaks puudutasid taaskord nii esimese kui ka teise grupi liikmed sarnaseid aspekte ja murettekitavaid valdkondi, milleks olid investeringute vähesus, parandamist vajav infrastruktuur, hetkel pakutavate tegevuste ja võimaluste vähesus, kvaliteet ning suunitlus, märkimisväärsete vaatamisväärsuste ja oluliste rajatiste puudumine või nende halb seisukord.

Rohkem diskussiooni ja elavamat arutelu põhjustas loodusturismi roll geopargi ala tervikuna arendamisel. Üldiselt peavad nii Tartumaa kui ka Jõgevamaa esindajad loodusturismi valdkonda oluliseks ning geopargi loomise ja arengu aluseks. Lisaks peetakse loodusturismi peamiseks valdkonnaks, mida arendada ja mille kaudu geopargis

leiduvat tutvustada, kuna Tartumaa ühe kohaliku omavalitsuse esindaja sõnul saab antud valdkonda siduda mitmete teemadega – energeetika, toidlustus, majutus.

- *A4: Väga suur osa loodusturismi arendamisel on just lastel ning nende kaasamisel. Üldine seis on aga hetkel selline, et laste roll on rakendunud, riigi roll on paigas, kuid teised valdkonnad ja tugisüsteemid on nõrgalt esindatud.*
- *A1: Loodusturismi ja geopargi ühisteks tunnusteks on seotus jääajaga – kivid ja vanad ehitised on kõik sellega seotud ning nüüd on tarvis antud teemad siduda erinevate turismimarsruutidega.*

Loodusturismi valdkonna puhul esile toodud probleemiallikad kattusid mõningatel juhtudel juba eelnevalt nimetatud üldise turismivaldkonna probleemidega. Nendeks olid investeeringute vähesus, parandamist vajav infrastruktuur, hetkel pakutavate tegevuste ja võimaluste vähesus, kvaliteet ning suunitlus ja oluliste rajatiste puudumine või nende halb seisukord ning koostöö vähesus. Lisaks tõid nii Tartumaa kohaliku omavalitsuse volikogu esimees kui ka SA Tartumaa Turismi esindaja välja olemasolevate toidlustuskohtade ebaühtlase kvaliteedi ja soovimatuse pakkuda just piirkonnale iseloomulikke toite, mis on valmistatud kohalikust toorainest, samuti varasemalt oluliste, kuid nüüdseks hüljatud tootmisalade potentsiaali kasutamata jätmine. Lisaks tõi Tartu Konverentsibüroo esindaja probleemina esile asjaolu, et piirkonna turismiteenuste pakujatel puudub võimekus igal ajal individuaalturistide vastu võtmiseks. Esimese fookusgrupi Jõgevamaa kohaliku omavalitsuse esindaja arvates pole ka piirkonna kohalikke elanikke piisavalt eheda elamuse saavutamiseks tegevustesse siiani kaasatud.

Tulenevalt eelnevalt esitatud seisukohtadest, võib välja tuua palju ühiseid ettepanekuid olukorra parendamiseks, mis olid valdavalt tuletatud probleemidest või tulid välja vestluse käigus. Uuringus osalenud Jõgevamaa esindajad ja Tartu Konverentsibüroo esindaja leidsid, et eelpool esitatud probleemide lahendamiseks pole vaja esialgu suuri muutuseid läbi viia, vaid piisab ka tegutsevate turismi spetsialistide ning kohalike elanike kaasamisest erinevatesse tegevustesse ja loodud loodusturismi temaatiliste programmide sidumisest ümbruskonna turismimarsruutidega. Ühtlasi arvasid nii SA Tartumaa Turismi esindaja kui ka Tartumaa kohaliku omavalitsuse esindaja, et on oluline õppida, kuidas muuta Eestimaa vihmane ilm, vanad turbaväljad, lauge ja

valdavalt tasane maapind ning suured soo-, raba- ja metsamassiivid atraktiivseteks turismitoodeteks.

- *K1: on vaja vähendada hooajalisuse mõju, tuleb korraldada matkasid, mida saab ka vihmaga teha ning mille läbimine oleks vihmase ilma korral huvitavamgi kui ilusa ilmaga nt laternamatkad suusaradadel, räätamatkad, nn 360 kraadi matkad ja matkad Emajõel.*

Uurides lähemalt piirkonna loodusressurssidega seonduvaid arenguvajadusi, tulid Tartumaa kohalike omavalitsuste esindajate ütlustest välja nii Jõgevamaa esindajate kui ka kolmanda sektori ja erasektori esindajate jaoks huvitavad ning uudsed vastused. Tartumaad esindavad osalejad leidsid, et loodusressursina oleks vaja enim just Emajõel ja Saadjärvel pakutavaid tegevusi ja võimalusi edasi arendada. SA Tartumaa Turismi esindaja pakkus Saadjärve ärakasutamise võimaluseks ideed luua sinna erilise atraktsioonina veealune kujude park. Lisaks leidsid osalejad aktiivse arutelu käigus, et ka metsamassiivide, vanade turbaväljade, Ulila aleviku, pilliroo, lauge-soo raba, Kavilda ürgoru ning põllumajanduse maaparanduse objektide ressursse pole siiani piisavalt turismi rakendatud.

Kaunite vaadete nautimiseks pakkus endine Vooremaa Maastikukaitseala direktress kui antud hetkel kolmanda sektori esindaja ideena välja võimaluse pakkuda koostöös lennuklubiga geopargi lennureise. Esimeses rühmas leiti arutelu käigus, et ka põllumajanduse maaparanduse objekte, mis on lagunemas, saab hariduslikul eesmärgil ära kasutada, korraldades näiteks õpitubasid, kus räägitakse, mis toimub maakoores kui on tehtud kuivendus ja kuidas üldse kuivendatakse maad.

- *K2: Vaja on arendada Tartu-Viljandi maantee ääres asuv Lauge-soo raba kui varasem kaevandusalade piirkond, kus praegu toimub mõningane tootmistegevus ning looduslik taastumine. Emajõest teisel pool asuv Palupõhja on vaja geopargi kontekstis avada.*
- *A2: Ressursina peaks enam Emajõe ära kasutama liikluskoridorina nagu seda varasemal ajal tehtud on. Vanadele turbaväljadele on vaja leida rakendus energia tootmiseks päikesepaneelide paigaldamise abil.*

Lisaks eelnevalt välja toodud loodusressurssidele, mis vajavad arendamist, tõi Tartumaa kohaliku omavalitsuse esindaja lahendustena, kuidas loodusressursse reklaamida ning kuidas piirkonna loodust atraktiivsemaks muuta, välja erinevate APP-ide loomise ning droonide lennutamisel saadud piltide ja videote kasutamise isutekitajatenä.

Ümbruskonna kaunite vaadete nautimiseks on Jõgevamaa esindaja sõnul vajalik piirkonnas asuvate vaatetornide korrastamine ning nende juurde loomine. Saamaks uudseid ideid nii piirkonna müümiseks kui ka atraktiivsemaks muutmiseks on kolmanda sektori esindajate arvates vaja rohkem teha koostööd ka ülikoolide teadurite ja tudengitega, võimaldamaks neil läbi viia piirkonna turismimajanduse edasiseks arenguks vajalikke turismiuuringuid.

Iseloomustades kvaliteetset turismitoodet Euroopas olid mõlema grupi kõik osalejad ühel meelel väites, et eheda elamuse kui erilise emotsiooni loomine on kõige olulisem. Lisaks emotsiooni tekitamisele lisati tähtsate aspektidena läbimõeldud ning paindlik klienditeekond, koha maine ning piirkonna ühtne ja kohalike seas tuntud kontseptsioon. SA Tartumaa Turismi esindaja ning teise rühma erasektori esindajad tõid välja lähtuvalt oma tegevusvaldkonnas kogetule ning nähtule, et positiivses mõttes hullumeelsus (nn. riugaste väljatoomine heal tasemel – pimedaohtusöögid või Jääaja Keskuses õhtusöök mammutiga), ekstreemsus ja paindlikkus on see, mida oodatakse. Tartumaa kohaliku omavalitsuse esindaja arvates muudab külastajat õnnelikumaks see, kui ta saab mõne uue teadmise, kuid selle saamine peab olema vabatahtlik, mitte nii, et iga matkaraja lõpus on kohustuslik kontrolltöö. Teise grupi avaliku ja erasektori esindajad tegid antud punkti puhul ettepaneku võtta eeskuju Lätist ja Leedust, kus on eriti hästi väljatöötatud turismiteenuste ja –toodete tugisüsteemid.

- *E3: Kvaliteetse loodusturismitoote puhul on oluline piirkonna maine ning ühtne kontseptsioon, millest kohalikud inimesed oleksid teadlikud ja mille puhul oskaksid nad kaasa rääkida.*
- *A1: Atraktsioon võib olla väga huvitav ja eriline, kuid kui ümbritsev infrastruktuur või toit on kehv, siis see rikub üldist elamust ja kvaliteeti. Lisaks iseloomustab kvaliteetset loodusturismitoodet hästi läbi mõeldud ning hästi korraldatud klienditeekond, kus hoolimata tühjast kõhust saavad külastajad ikkagi erilise emotsiooni.*

Kõikide osalejate suhteliselt sarnaste vastuste ilmestamiseks toodi esimeses grupis erinevaid näiteid nii Eestis kogetud turismi elamustest kui ka välismaal kogetust. Tartu Konverentsibüroo esindaja tõi kohalike inimeste siiruse ja lahkuse olulisusest näite, kuidas ühel konverentsil kaasati abipolitseinikke aitamaks osalejaid ohutult üle tee.

Kolmanda sektori esindaja tõi piirkonnas tegutsevate teenusepakkujate vahel toimiva koostöö kohta näite, kus üks teenusepakkuja majutab, teine toitlustab ja kolmas pakub turistidele transporditeenust, rääkides samal ajal naljakaid juhtumisi ja legende. Lisaks näidetele nenditi aga ka fakti, et kvaliteetse turismitoote pakkumiseks pole ilmtingimata tarvis uhkeid, kalleid ja innovaatilisi trikke ning „Vau-efekte“. Pigem on vaja lähtuda põhimõttest, et lihtsuses peitub võlu ning piirkonna teenusepakkujate nõrkused tuleb pöörata nende tugevusteks.

- *A1: Kvaliteetse turismitoote mugavuse ja kiiruse tagamiseks on praegusel ajal võimalik luua asjakohaseid APP-e, mille olemasolul ei pea külastaja pikki infostende lugema hakkama.*

Samuti puudutasid antud punkti puhul nii Tartu- kui ka Jõgevamaa kohalike omavalitsuste esindajad mitmel korral klienditeekonna temaatikat ning selle tähtsust kvaliteetse loodusturismitoote loomisel, kuid seejuures ei tuginetud selle mõiste tegelikule tähendusele. Avaliku sektori esindajad tõid vaid pealiskaudseid näiteid võimalustest, kuidas klienditeekonda erilisemaks muuta, koos näitega olukorrast, mil võib klienditeekonlast väikese osa moodustava aspekti puudumine või selle halb kvaliteet mõjutada külastaja arvamust saadud elamusest kui tervikust.

Uurides näiteid loodusturismitoodetest, mida on võimalik juba täna geopargi külastajale turundada, tõid mõlemas rühmas osalenud erinevate sektorte esindajad järjest esile peamiselt suuremad ning laiemale üldsusele juba tuntud teenusepakkujad nagu Jääaja Keskus, Teaduskeskus Ahhaa, Elistvere loomapark. Lisaks Vudila, Tõravere Observatoorium, Elva Matkakeskus, Tartumaa Spordikeskus, Võrtsjärve Külastuskeskus, Sibulatee, Kuremaa mõis, Rahinge ekstreempark ja ka Mustvees asetsev suur sadamahoone.

Küsites informatsiooni loodusturismitoodete kohta, mida on vaja muuta või arendada atraktiivsemaks, toodi välja mitmed juba varasemalt nimetatud tooted koos eelnevalt nimetatud arengut vajavate asjaoludega. Samas esitati ka mõningad uued ideed lähtuvalt vestluse käigus tekkinud mõtetest. Esimese uue ideena tõi Tartu Konverentsibüroo esindaja välja, et Jääaja Keskuse puhul on oluline arendada rohkem seotust Tartu linnaga nt transfeerbusside abil, et kõik külastajad, kes tulla soovivad, jõuaksid ka kohale. Kolmanda sektori esindaja arvates on vaja piirkonnas tegutsevaid giide

teavitada ning neid geopargi tegevustesse rakendada. Mõlema rühma nii avaliku sektori esindajate kui ka erasektori esindajate arvates on oluline püüda teha koostööd ka RMK-ga. Nii Tartumaa avaliku sektori esindaja kui ka sealsete erasektori esindajate sõnul on vajalik erinevate turismitoodete kokku sidumine ühtseks paketiks nt lindude vaatlus koos erinevate loodustemaatiliste muuseumite külastusega. Teise fookusgrupi erasektori esindajate arvates on oluline ka piirkonnas juba tegutsevate teenusepakkujate kvaliteedi ühtlustamine, et pakutu vastaks külastaja ootustele.

- *E4: Vajalik leida võimalus toetamaks nii jõu kui ka nõuga asjakohaste tegevuste algatajaid, nt kuidas hakata oma kivi eksponeerima – kutsu naabrimees ka kampa.*

Viimase viie aasta jooksul geopargi piirkonnas loodud innovaatiliste loodusturismitoodete puhul leidsid nii esimeses kui ka teises grupis Tartumaa esindajad, et alati ei peagi turismitoode innovaatiline olema, piisab kui tootele või teenusele on midagi väikest, kuid iseloomulikku ja erilist juurde lisatud või on lihtsalt nende pakkumise viisi muudetud. Innovaatilisteks turismitoodeteks peeti seejuures nii „Kollaseid aknaid“ kui majakaid, mis räägivad piirkonnast laiemalt kui ka Via Hanseaticat. Esimese rühma Jõgevamaa kohaliku omavalitsuse esindaja arvates võiks innovaatiliseks tooteks pidada ka Jõgevamaal ühe väikeettevõtja poolt igal aastal korraldatavat rehepeksu päeva, mis on kohati uudne, kuid ühtlasi esindab ka sidet minevikuga, mistõttu on see külastajate seas iga aastaga üha populaarsemaks muutunud. Ülejäänud intervjuudes osalenud ei osanud midagi uut juurde lisada.

Loodushariduse ja loodusturismi omavahelise sidumisviiside puhul toodi välja mõningaid ideid lähtuvalt oma tegevusvaldkonnast ning oldi ühisel meelel, väites, et loodusturismi valdkond ei saakski eksisteerida ilma loodushariduseta. Tartumaa kohaliku omavalitsuse esindaja arvates on loodusharidust ja loodusturismi võimalik erinevate töötubade abil siduda. Nii SA Tartumaa Turismi esindaja kui ka Tartu Konverentsibüroo esindaja arvates on vajalik ka ärituristi vabaaja tegevus siduda loodusturismi ning loodusharidusega, sest äriturist on asjatundlik ja nõuab atraktiivset tegevust, mida võiks loodav geopark tulevikus POST-tuuride näol ka pakkuda.

- *E1: Hetkel korraldatakse piirkonnas POST-tuure näiteks Sibulateele ja Setomaale, sest need on omanäolised ja eristuvad.*

Uuringus osalenute senine ning tulevane panus loodusturismi on lähtuvalt nende tegevus- ja eluvaldkondadele üksteisest erinev, mistõttu toodi välja seitse erinevat viisi omapoolse panuse suurendamiseks. Nii Tartumaa kui ka Jõgevamaa esindajad mõlemas rühmas tõid võimalikest viisidest kõige olulisematenä esile teavitustöö, erinevate geoparki tutvustavate trükiste ja uudiskirjade jagamine, geopargi reklaamimine erinevatel messidel, geopargi eduloosse ise uskumine ning geopargi kaubamärgi kui ühe olulise majanduse arengutegevuse tutvustamine. Lisaks on osalejad erinevate tööülesannete tõttu piirkonna arengusse panustanud linna keskse matkaradade kaardistamise (Elva linnas), jõgede ja järvede kaardistamise, laagriplatside korrastamise ja nende juurde loomise abil.

- *A4: Kohalike omavalitsuste juhtide peamiseks panuseks on geopargi kohta käiva teabe võimendamine ning sihtkoha turundus väljapoole, samuti ideede andmine, milliseid tooteid oleks vaja juurde luua. Üheks panustamisviisiks võiks olla ka kohalike valdade lehtede vahele geopargi voldiku või kalendri panemine.*
- *K2: Võimaliku panustamisviisina esitati ka kõneisikute kui maailmas tuntud Eesti kodanikega (nt Põllumajandusminister Ivari Padar, Kristiina Šmigun, Andrus Veerpalu, Karmen Kass jne) läbirääkimiste pidamine, et nad oleksid nõus piirkonda reklaamima.*

Kõik fookusrühma intervjuu uuringus osalejad on tihedalt seotud geopargi piirkonnaga või üldiselt turismi arendamisega regioonis, kuhu tulevane geopark rajatakse. Eelnevast tulenevalt ühtisid sageli kõikide või enamuse väljaütlemised ühe või teise küsimuse käsitlemisel. Esindades erinevaid tegevusvaldkondi ning ühiskonnas olemasolevaid sektoreid toodi välja ka vastupidiseid, kuid argumenteeritud seisukohti. Tihti pakuti sarnaste arvamuste puhul ka erinevaid näiteid. Kõik eelnev soodustas omakorda vestluse arengut, vastuste saamist ning tulemuslikuks uuringuks vajaliku teabe kogumist. Mõlemas grupis osalenud isikud leidsid, et turismi hetkeolukord on küll piirkonnas kesine, kuid samas on ka potentsiaali ja võimalusi selle muutmiseks. Mõlema fookusgrupi esindajate arvamused langesid kõige enam kokku turismi hetkeolukorra käsitlemisel kui ka erinevas kontekstis näidete esitamisel loodusturismitoodetest.

Erinevalt esimese rühma esindajatest avaldasid teise rühma avaliku, era-, ja kolmanda sektori esindajad arvamust, et Eesti riigi turismimajandust mõjutavad ametnikud on oma

töös ebapädevad ning pingutavad kehtestatavate normidega nii toitlustusele kui ka muudele valdkondadele tihti üle. Samuti puudub projektipõhiste ja ka teiste objektide jätkusuutlikkus, kuna riik ja omavalitsused ei tee omavahel piisavalt koostööd. Ühtlasi puudub Eestis mõtestatud regionaalpoliitika. Lisaks soovitati eeskuju võtta Lätist ja Leedust, kus on palju paremas seisukorras olemasolevad matkarajad ning maanteede äärsed parklad väga hästi organiseeritud tualeti- ja suveniirimajanduse ning kaardisüsteemiga. Mõlema rühma puhul olid avaliku sektori esindajad arutelus osalejatest kõige aktiivsemaks osapooliks, avaldades kõige enam erinevaid mõtteid ja ideid, kolmanda sektori esindajad olid aga arutelu käigus kõige tagasihoidlikumad.

Kokkuvõtlikult võimaldas fookusrühma uuring sellest saadud teabe põhjal välja tuua erinevate organisatsioonide ja rühmade esindajate seisukohti loodusturismi selle probleemide ja võimaluste suhtes. Lisaks andis antud meetod võimaluse hinnata erinevate isikute kaasatust, teadlikkust nende rollist ja osalust loodusturismis ning selle arendamises. Antud uuring võimaldas välja selgitada kohalike omavalitsuste ja turismiorganisatsioonide esindajate hinnangut hetkeolukorrale ja seisukohti sihtkoha loodusturismi planeerimises ning loodusturismitoodete arendamises.

2.4. Uuringute järelused ja ettepanekud

Teooria ja uurimuse tulemuste põhjal on võimalik teha mitmeid järeldusi ning ettepanekuid tulevase Vooremaa Geopargi aladele ja ümbruskonna loodusturismiga tegelevatele ettevõtetele ja organisatsioonidele seoses loodusturismitoodete arendamisega. Järgnev peatükk annab ülevaate järeldustest ja ettepanekutest.

Nii fookusrühma intervjuudest kui ka külastatud valdade ja linnade külastuslehtede analüüsist selgus, et kogu tulevase geopargi alade hetkeline võimekus loodusturistide ja ka teisi valdkondi esindavate turistide võõrustamiseks on pigem kesine. Eelnev hinnang tuleneb asjaolust, et olenemata erinevate toodete ja teenuste olemasolust on turiste piirkonda keeruline tuua, kuna esiteks vajab piirkonna infrastruktuur ja üldine

väljanägemine oluliselt lisainvesteeringuid ning puuduvad ka suuremad ja esinduslikumad ning piirkonnale iseloomulikud majutus- ja toitlustusasutused.

Põhjus, miks mõlema teostatud uuringu puhul pöörati kõige enam tähelepanu just piirkonna infrastruktuuri parendamisele tulenes asjaolust, et tegu on kõige päevakajalisema probleemiga, millega on võimalik koheselt tegeleda. Lisaks tulenes see asjaolust, et valdade ja linnade külastuste tulemused tuginesid üksnes kohalike omavalitsuste esindajate nägemusele ning ka fookusgrupi uuringus osalesid mitmed antud sektori esindajad, kelle vastused mõjutasid mõningal määral teiste osalejate mõttekäiku. Samuti tulenes antud olukord asjaolust, et geopargi loomine on siiani Eestis üsna vähe uuritud ning kajastatud teema, millest tulenevalt puudusid fookusrühma intervjuus osalenud isikutel teadmised geopargi toimimise põhimõtetest ja selle arengutegevustest. Ühtlasi puudus ka uuringus osalejatel ühtne ja kindel arusaam geopargist kui tervikust, mistõttu vastati ennekõike oma ametialastest teadmistest lähtuvalt.

Teooriast (Tangeland, Aas 2011: 822; Outdoor Recreation and Nature...2007: 18-19; (Community Nature-Based Tourism...2011) selgus, et mitmete erinevate turismivaldkondadega seonduv loodusturism, hõlmates ka looduspõhist turismi, moodustab tähtsa osa kogu turismisektorist ning lähiaastatel ennustatakse sellele veelgi suuremat osatähtsuse kasvu. Geopargi piirkonnal on head eeldused ja piisavalt ressursse loodusturismi teenuste ja toodete arendamiseks ja pakkumiseks, mille tagab mitmekesine looduspärand ja piirkonnas mitmete tegutsevate ettevõtete olemasolu. Läbiviidud uuringutest selgus ka asjaolu, et tulevasel Vooremaa Geopargil on mitmeid eeliseid valdkonna edasiseks arendamiseks, ühtlasi toodi püstitatud eesmärgi teostamiseks välja mitmeid ettepanekuid. Eelnevast järeldades on loodusturismi valdkonnaga tegelemine tulevase geopargi aladel tähtis ettevõtmine, mille kaudu on omakorda võimalik edendada piirkonna kohalike omavalitsuste ning sealsete elanike hetkeolukorda.

Nii teiseste andmete kui ka fookusrühma intervjuude tulemuste analüüsi käigus selgus, et üldiseks tendentsiks on piirkonnas kujunenud olukord, mille puhul on enamustes valdades tarvis ennekõike investeerida ümbruskonna infrastruktuuri ja üldise eluolu

parandamise, loomaks alustuseks kohalikele head elutingimused. Sellest tulenevalt tekiks olukord, kus rohkem kohalikke soovib piirkonna arengusse panustada ning otsustab heade elutingimuste ja rahuliku ümbruskonna tõttu piirkonnast mitte väljapoole kolida. Ühtlasi pöörati mõlema uuringu puhul just avaliku sektori esindajate poolt korduvalt tähelepanu väikesadamate korrastamisele ja nende tegevuse elavdamisele nii madal- kui kõrghooajal. Kuna piirkonnas on mitmeid suuri veekogusid nagu näiteks Peipsi järv, Saadjärv, Emajõgi, kuid nende potentsiaali olemaks geopargi olulisteks turismiattraksioonideks ei ole siiani piisavalt ära kasutatud.

Läbiviidud poolstruktureeritud fookusrühma intervjuust ja teooriast (Rogers 2007: 15) selgus, et loodusturismitoodete arendamisel on oluline pöörata tähelepanu faktile, et loodusturistid, eriti välismaalased soovivad kogeda ehtsaid elamusi. Soovitakse kogeda kohalikku kultuuri külastatava sihtkoha kohalike inimeste kombel – kohtuda nendega, kuulata nende poolseid jutustusi ning juua ja süüa seal, kus kohalikud seda teevad. Eelnevalt kirjeldatud kokkupuude kultuuri, looduse, ajaloolise kogemuse ja eluoluga on edukaks ettevõtluseks väga vajalikud. Õppimiskogemus koos võimalusega tutvuda piirkonna loodus- ja kultuuripärandiga toob kaasa kliendi rahulolu ja annab külastajale põhjuse tulla sihtkohta ka korduvkülastusele.

Lisaks selgus teooriast (Newsome *et al.* 2013: 12-13), et paljude riikide turismisektori jätkusuutlikkust, hõlmates ka loodusturismi, puudutavad mitmed ohutegurid nagu puudulik koostöö turismiga seotud erinevate osapoolte vahel, turismitoodete ja –teenuste ebaühtlane kvaliteet ning sesoonsus. Paljud neist teguritest on sisuliselt ülekantavad antud töös uuritud piirkonnale. Tulevase geopargi piirkonna loodusturismi edasiseks arendamiseks on tähtis pöörata tähelepanu erinevatele aspektidele. Negatiivset mõju piirkonna turismimajanduse edasisele arengule aitavad ära hoida turismivaldkonna erinevate osapoolte omavaheline koostöö, ohtude varajane määratlemine ning nii turismitoodete kui ka turismisihtkoha efektiivsem ja sihipärasem turundamine alustuseks kasvõi atraktiivsemate kodulehekülgede abil.

Mitmed eelnevalt nimetatud lahendused vähendamaks negatiivsete aspektide mõju geopargile pandi kirja juba ka Vooremaa Geopargi Partnerluskogule diplomandi poolt koostatud tegevuskavas. Esimeseks tegevuseks neist osutus meediaplatformi

ettevalmistus Vooremaa geopargi kodulehekülje ja piirkonda tutvustavate videoklippide loomiseks. Turismivaldkonna erinevate osapoolte omavahelise koostöö tõhusamaks muutmiseks otsustati korraldada turismiettevõtjate ümarlaud koos ühiste koostööprojektide koostamisega. Piirkonnas olemasolevate toodete ja teenuste oskuslikumaks turundamiseks otsustati välja kuulutada ka turundusjuhi konkurss.

Negatiivset mõju avaldavate aspektide vähendamiseks on ühtlasi oluline ka kogemuste ja teadmiste vahetamine turismisektori siseselt ning loodusturismi alase asjatundlikkuse suurendamine ettevõtjate seisukohalt tähtsates valdkondades. Oluline on koostada kogu piirkonda iseloomustav lugu või jutustus, mida oleks võimalik kõigi olemasolevate paikade, toodete ja teenustega seostada ning koostada ühtne ja kogu piirkonda läbiv turismimarsruut, mis oleks sobilik erinevatele vanusegruppidele. Üheks sobivaks turismimarsruudiks võiks olla järgnev: Elistvere loomapark, Jääaja Keskus, Alatskivi looduskeskus koos ringkäiguga Alatskivi lossis, Eesti Maaülikooli Võrtsjärve õppekeskus, Tõravere Observatoorium, matk Endla rabas, Kalevipoja Koda koos sealse muuseumi ja Krati Seikluspargi külastusega.

Koostatud turismimarsruudi giididena tuleks antud juhul kaasata aga juba tulevase geopargi aladel tegutsevad retkejuhid ning ka kohalikud inimesed. Lisaks eelnevalt esitatud negatiivsete mõjude vähendamise võimalustele, pandi koostatud tegevuskavasse kirja ka kogukondade kaasamistegevused läbi geopargi temaatika tutvustamise, Vooremaa Geopargi eri piirkondade matkaradade ja vaatetornide kaardistamine, korrastamine ja viidastamine ning Emajõe, Peipsi järve ja Saadjärve veeturismi ressursi arendustegevuste ettevalmistamine.

Tuginedes teostatud uuringute tulemustele on võimalik väita, et tulevasel Vooremaa Geopargil on potentsiaali saamaks tulevikus UNESCO poolt loodud võrgustiku liikmeks, kuna antud ühenduse poolt esitatud eeltingimused, mida kajastati ka antud töö teooria osas (Guidelines and criteria for...2010: 2-6), on juba valdavalt täidetud. Esiteks on antud hetkeks selgelt piiritletud geopargi territoorium, mis koosneb 24 vallast ja viiest linnast, olles ühelt poolt täies ulatuses Peipsi järvega ning teistest suundadest Vooremaa Geopargi Partnerluskoguga liitunud valdade ja linnade endi administratiivpiiridega piiritletud. Territooriumil on rahvusvahelise tähtsusega ning

regioonis ainulaadse geoloogilise loodusmälestisena olemas Ramsari märgalad, Põhja-Euroopa kõige esinduslikum voorestik – Saadjärve voorestik ehk Vooremaa ja Peipsi järv kui suuruselt neljas järv kogu Euroopas.

On olemas ka jätkusuutlik tegevuskava, mis koostati koostöös antud lõputöö autoriga ning mida edaspidi pidevalt ka täiendatakse. Tugev ja selge juhtimisstruktuur on veel puudulik, kuna antud hetkeks on loodud vaid Vooremaa Geopargi Partnerluskogu, kuid selle parendamisega tegeldakse. Vooremaa Geopargi Partnerluskogule autori poolt koostatud tegevuskavas on vajaliku tegevusena märgitud programmi „Geolapsed“ väljatöötamine koos keskkonnaharidusasutustega, mis tõendab, et ka aktiivse haridusalase tegevuse edendamisega tegeldakse tõsiselt. Lisaks on sarnane programm juba Tähtvere valla koolis edukalt kasutusel ning ka Jääaja Keskus pakub aktiivse teenusepakkujana alates 2012. aastast õppe- ja teavitusprogramme geopargi ning loodus- ja maateaduste kohta.

Saamaks kompaktset ja kiiret ülevaadet konkurentsiolukorrast ning analüüsivaks strateegiliselt piirkonna suhteid ning seoseid ümbritseva keskkonnaga on üheks sobilikumaks ja enamkasutatavaks vahendiks SWOT-analüüsi teostamine. SWOT on inglisekeelsete sõnade esitähedest moodustatud lühend, millega kirjeldatakse nii ettevõtte kui ka piirkonna sisemisi tugevusi ja nõrkusi ning väliskeskkonna poolt pakutavaid võimalusi ja ohte. (Oreski 2012: 283) Järgnevalt esitatakse diplomandi poolt teostatud Vooremaa Geopargi loodusturismi SWOT-analüüs, mis tugineb töö teooria osas väljatoodud informatsioonile ja uuringute tulemustele. SWOT-analüüsi tulemusi kajastab tabelina lisa 4.

SWOT-tabeli ja teostatud analüüsi eesmärgiks oli fikseerida ennekõike kogu tulevase Vooremaa geopargi loodusturismi hetkeolukord koos seda mõjutavate olulisemate aspektidega, et antud näitajate kaudu leida piirkonna arengu korraldamiseks vajalikud strateegilised prioriteedid ja eesmärgid. Analüüsis ei ole tugevused, nõrkused, võimalused ning ohud seatud pingeritta, vaid on esitatud olulised piirkonna loodusturismi ning loodusturismitoodete arengut mõjutavad aspektid. Järgnevas lõigus seletatakse lahti olulisemad SWOT-tabelis kajastatud punktid, mille puhul leiab antud

töö autor, et kõige suurema osa vaadeldavatest aspektidest moodustavad piirkonnas antud hetkel nõrkused.

Vooremaa Geopargi piirkonnal on mitmeid tugevusi turismi, sealhulgas loodusturismi arendamiseks. Üheks neist on ümbruskonna omanäoline looduskeskkond, mille osaks on ka Eesti suurimaks veekoguks olev Peipsi järv. Piirkonna peamiseks osaks on Vooremaa maastikuregioon, mis iseloomuliku pinnavormistiku ja mitmete veekogude tõttu omab olulist puhkemajanduslikku potentsiaali, mille rakendamine, eriti Saadjärve ja Amme jõe ning Emajõe piirkonnas, võimaldaks arendada nii puhkemajandusega seotud teenindussfääri kui sealseid toitlustus- ja majutusasutusi ja luua tänu sellele piirkonda ka uusi töökohti ning tõsta veelgi enam piirkonna atraktiivsust elukohana.

Tugevuseks on ka heal tasemel olev ning laiemale üldsusele tuntud kohalik kultuuri- ja spordielu. Kaasaegsed ja pidevalt arenevad sportimistingimused, millesse on mitmete valdade poolt olulise panuse andnud aktiivselt ja eesmärgipäraselt tegutsevad valdade haldusorganisatsioonid. Turismimajanduse arengut soodustavaks küljeks on olemasolev infrastruktuuri põhivõrgustik. Jõgeva-Tartu maantee (nõ Piibe maantee) ja Jõhvi-Tartu maantee kui rahvusvaheline arenev transpordikoridor (Via Hanseatica) ning nendega seotud teedevõrgustik võimaldavad tulevikus luua geopargi alla kuuluvate piirkondade sujuva ja kiire ligipääsetavuse Tartu suunalt ja vastupidi. Eelnev aspekt on omakorda oluliseks eelduseks sealsetele omavalitsustele kui turismisihtkohtade atraktiivsusele.

Hoolimata Tartu ja Jõgeva linnade lähedusest ja soodsast mõjust piirkonna arengule, on ka Vooremaa geopargi piirkonna märkimisväärsimate negatiivsete aspektide põhjustajaks nimetatud linnad. Töökohtade vähenemine maapiirkondades siirdeperioodil on tinginud ulatusliku pendelrände ja tööl käimise väiksematest valdadest ja küladest väljapoole, seda peamiselt Tartu ja Jõgeva linna või nende äärealadele. Igapäevane pendelränne on omakorda tinginud elanike võõrandumise kohalikust keskkonnast ja transpordiraskused on soodustanud väljarännet küladest ja väiksematest valdadest. Eelnevast tulenevalt on piirkonna peamiseks probleemideks haritud ja ettevõtlike inimeste vähesus, eneseteostust võimaldavate töökohtade vähesus ning kohalike elanike vähene võõrkeelte oskus.

Lisaks pärsivad maapiirkondade kui elukohtade kvaliteeti seni veel kaasajastamata ning korrastamata teed ja väikesadamad. Ühtlasi pole piisavalt kasutatud piirkonna turismipotentsiaale, kuna piirkonna loodusturismi iseloomustab antud hetkel turismiteenuste ja - toodete ebaühtlane kvaliteet, hooajaline sõltuvus, vähe külastajaid ning suhteliselt vähene tuntus sise- ja välisturgudel. Lisaks pole juba olemasolevaid loodusturismitooteid siiani piisavalt turundatud ega pole ka potentsiaalsete sihtgruppide meelitamisega sihtkohta piisavalt tegeletud. Ühtlasi iseloomustab olemasolevaid turismitooteid ühekülgsus ja vähene paindlikkus ning madalhooaja võimaluste vähene kasutamine. Samuti on oluliseks nõrgaks küljeks selge arusaama puudumine terviklikust turismitootest ja kogu Vooremaa Geopargi piirkonnast kui turismisihtkohast. Hetkeolukorra parendamiseks on vajalik suurendada ja mitmekesistada nii pakutavate loodusturismitoodete kui ka - teenuste valikut, planeerida efektiivsemalt turundustegevusi, pöörates ennekõike rõhku internetiturundusele läbi piirkonda tutvustava atraktiivse ja kaasajastatud kodulehekülje loomise ning teostada erinevaid turismiuuringuid koostöös ülikoolide teadlaste ja tudengitega. Oluline on ka piirkonnas tegutsevate nii turismi kui ka teiste valdkondade spetsialistide rakendamine geopargi tegevustesse.

Olulisim võimaluse allikas, mis annab jätkuvalt soodsa võimaluse arenguks, on Eesti kuulumine Euroopa Liitu. Euroopa Liidu regionaalpoliitika ja selle elluviimiseks suunatud struktuurivahendid, võimaldavad ka piirkonna valdadel rakendada täiendavaid investeeringuid, mis võimaldavad parandada füüsilise elu- ja ettevõtluskeskkonna kvaliteeti valdades ja seeläbi tõsta sealset üldist konkurentsivõimet. Erinevaid geopargi aladel planeeritavatele projektidele on seejuures võimalik rahastust taotleda Keskkonnainvesteeringute Keskuselt ja Hasartmängumaksu Nõukogult ning loodud Vooremaa Geopargi Partnerluskogu liikmed kui kohalikud omavalitsused peavad ka ise arendustegevustesse rahaliselt panustama. Eesti kuulumine Euroopa Liitu ja Schengeni liikmesriikide hulka soodustab omakorda ka Vooremaa geopargi turismimajandust, lihtsustades välismaalaste reisimist Eestisse, kuid see eeldab ka piirkonna intensiivsemat tutvustamist.

Efektiivsemat turundust on võimalik teostada atraktiivse kodulehe vahendusel, mis oleks kindlate märksõnade alt otsingumootoritest lihtsasti leitav ning kus oleks kättesaadav mitmes keeles pidevalt kaasajastatud ja adekvaatne informatsioon. Riigi turismialast ja ettevõtlust toetav poliitika on samuti väliskeskkonnast tulenevaks aspektiks, mille üle puudub geopargi piirkonnal mõju, kuid olles sellest teadlik ning sellega arvestades on võimalik muutuva olukorraga kiiremini kohaneda, tehes vajalikke ettevalmistusi ning muutes oma tegutsemise strateegiat. Üheks suurimaks eesootavaks muutuseks antud hetkel on turismivaldkonnas plaanitav käibemaksumäära tõstmine, mis eeldatavasti mõjub Eesti turismimajandusele negatiivselt, kuid antud olukorraks varakult ettevalmistumine aitab olukorda leevendada.

Tähtsaks võimaluseallikaks on maailmas jätkuvalt arenev turismiturg, hõlmates loodusturismi ja sellel põhineva aktiivse puhkuse veetmise võimaluste tähtsustumine. See loob head eeldused ka geopargi puhkemajanduslikult atraktiivsete piirkondade rakendamise valdade edasise arengu soodustamiseks. Lisaks on väliskeskkonnast tulenevateks võimalusteks ka Euroopa turismiturul kogu Lõuna-Eesti regiooni kui reisisihi konkurentsipositsiooni parendamine, kvaliteedi ja hinna vahelise seose olulisuse kasv ning potentsiaalsete külastajate vajaduste, ootuste, reisieelistuste ja –kestvuse muutumine. Internetiteenuste populaarsuse kasv ning kommunikatsiooni- ja infotehnoloogiate üldine areng on jätkuvalt üks kasvavaid trende, millega on vaja arvestada. Ühtlasi on arendustegevusteks oluline otsida uusi potentsiaalseid koostööpartnereid ka väljaspool Eestit ning naaberriike.

Piirkonna üldlase arenguga seotud olulisimaks ohuks on jätkuv rahvastiku vananemine, mis suurendab vajadust tööelise rahvastiku sissetulekuks. Vananev rahvastik suurendab nõudeid sotsiaaltoetustele ja tervishoiule, mis omakorda suurendab tööelise elanikkonna maksukoormust, mis võib tingida elukvaliteedi languse. Samuti võib kohaliku ettevõtluse ja sotsiaalse infrastruktuuri allajäämine konkurentsis Tartu ja Jõgeva linnade vastava infrastruktuuriga põhjustada kohaliku elukeskkonna kvaliteedi languse ja liigse orienteerituse Tartu ja Jõgeva linnade suunas, mis omakorda ohustab väiksemate valdade sotsiaalset sidusust ja territoriaalset ühtsust. Keerulise majandusliku olukorra puhul, mida valdavalt iseloomustavad inflatsioon,

elatustaseme langus ning kõrge tööpuudus, on oluline korrigeerida pakutavate turismiteenuste ja –toodete hinnakirja ja neid ka tulemuslikumalt turundada, reklaamides oma piirkonda suurtel turismivaldkonnaga seotud messidel, rakendades periooditi sooduskampaaniaid ning muutes oma kodulehekülge isutekitajate abil atraktiivsemaks.

Ohud, mis võivad mõjutada kogu piirkonna loodusturismivaldkonda, on aspektid, mida teadvustades on võimalik halvimaid olukordi vältida. Sellest tulenevalt on oluline silmas pidada, et teadlikkus ja asjakohane informatsioon võivad aidata vältida ebavajalikke rahalisi kulutusi. Ohuks võib ühtlasi pidada kogu Eesti kui reisisihtkoha populaarsuse langust ning uute ja erilisemate sihtkohtade teket, mille tulemusena väheneb ka geopargi alade atraktiivsust. Vältimaks kohalikele omavalitsustele ebasoodsate majanduslike ja poliitiliste arengute teket, on oluline arvestada ka riigi poliitikaga, eriti kui lähiajal on toimumas märkimisväärsed muudatusi valitsuse koosseisus.

Kokkuvõtlikult on Tartu- ja Jõgevamaa loodusturismi hetkeolukord üsna hea, siiani kasutamata ressursse ning võimalusi on küll palju, kuid vähemalt pole juba olemasolevad atraksioonid väga halvas seisus, vaid pigem keskmises. Üheks suureks võimaluseks ümbruskonna valdadele on seega just geopargi liikmena teha omavahel koostööd ning liikuda ühtse eesmärgina rahvusvahelise tunnustuse poole. Käesolevast lõputööst on võimalik leida mitmeid ettepanekuid loodusturismi arendamiseks tulevase Vooremaa Geopargi aladel, millest tulenevalt on piirkonna edaspidise loodusturismi valdkonna arendamise peamiseks teguriks erinevate osapoolte järjepidev ja sihikindel tegutsemine.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös otsiti võimalusi, kuidas saaksid piirkonna omavalitsused, kohalik kogukond ning geopargi organisatsioon omavahelises koostöös arendada piirkonna loodusturismi ning sealseid loodusturismitooteid. Töös täideti algul püstitatud eesmärk. Loodusturismi arendamine tulevase geopargi alal omab piirkonnale positiivset mõju ning selle arendamine võimaldab pakkuda külastajatele ehedamaid ja huvitavamaid elamusi. Loodusturism võimaldab turismispakkujatel arendada uusi tooteid, parendada kohalike eluolu ning see aitab tõsta ka piirkonna konkurentsivõimet.

Lõputöö koosnes kahest peatükist ning esimene neist keskendus teoreetilisele jätkusuutliku turismi ja loodusturismi määratlemisele, geopargis kui sihtkohas loodusturismitoodete arendamise käsitlemise uurimisele ning looduse interpreteerimise uurimisele geopargi aladel. Loodusturismi kitsam definitsioon ütleb, et tegemist on turismi vormiga, mille peamiseks eesmärgiks on looduse väärtustamine ja selle vaatlemine. Tootepõhine ehk laiem definitsioon ütleb aga, et looduspõhine sisaldab kogu turismi, mis põhineb loodusel. Turismisektoris moodustab just loodusturism tähtsa osa ning selle osatähtsus on iga aastaga siiani üha kasvanud. Loodusturism on väga lai valdkond, mille alla saab kategoriseerida erinevaid tegevusi alates linnu- ja loomavaatlustest ning muuseumi külastustest ning lõpetades ekstreemsete vee- ning loodusmatkadega. Ühtlasi on loodusturismi valdkond tihedalt seotud mitmete turismivormidega nagu jätkusuutlik, seiklus- ja ökoturism.

Võttes arvesse loodusturismi osatähtsust kogu turismis ja selle muutuvaid mõjusid on jätkusuutlike ning säästvate võimalustega arvestamine väga oluline. Ka loodusturismiga võivad kaasneda eri tüüpi kulud ja tulud, millest sõltuvad sihtkoha kultuuri- ja looduspärandi säilimine ning kohaliku kogukonna püsijäämine. Loodusturismi arendamisel ja planeerimisel geopargi alal on seega oluline arvestada erinevate

ökoloogiliste, majanduslike ja sotsiaalsete mõjuteguritega. Lisaks on piirkonna loodus- ja kultuurilise keskkonna jätkusuutlikkuse saavutamisel oluline keskkonnaharidus üldisemalt ning looduse interpreteerimine ehk tõlgendamine külastajatele.

Teine peatükk keskendus kogu tulevase geopargi piirkonna loodusturismi arendamiseks ja loodusturismitoodete loomiseks vajalike ning juba olemasolevate ressursside ja võimaluste väljaselgitamisele. Eelnevast tulenevalt kajastab antud peatükk uuringute korraldust, tulemuste analüüsi ning järeldusi ja ettepanekuid. Mõlema uuringu tulemustest selgus, et tulevase geopargi piirkonna loodusturismi valdkonna hetkeolukord on kesine, kuid tänu piirkonnas olemasolevatele turismiressurssidele nagu iseloomulik maastik, mitmekesine looduspärand, suured soo- ja metsamassiivid, geopargi aladel tegutsevad turismiasjalised ning ettevõtted, on antud piirkonnal potentsiaali loodusturismitoodete arendamiseks. Kokkuvõtlikult võimaldasid töö autori poolt läbiviidud kaks uuringut nendest saadud teabe põhjal välja tuua erinevaid seisukohti loodusturismi selle probleemide ja võimaluste suhtes. Lisaks võimaldasid antud uuringud välja selgitada erinevate sektorite esindajate hinnangut hetkeolukorrale ja seisukohti sihtkoha loodusturismi planeerimises ning loodusturismitoodete arendamises.

Viimases alapeatükis toodi nii teooriast lähtuvalt kui ka uurimistulemustele tuginedes välja ettepanekud loodusturismitoodete arendamiseks geopargis kui turismisihtkohas. Selgitati välja loodusturismi hetkeolukord tulevase geopargi aladel ja saadud tulemuste põhjal teostati antud piirkonna SWOT-analüüs. Koostatud SWOT-analüüsist selgus, et Vooremaa Geopargi piirkonnal on antud hetkel kõige enam sisemisi nõrkusi, samas on ka mitmeid sisemisi tugevusi ning väliskeskkonnast tulenevaid võimalusi ja ohte nii loodusturismi kui ka loodusturismitoodete arendamiseks, millega tuleb piirkonna turismisektori arengu korraldamiseks vajalike strateegiliste prioriteetide ja eesmärkide seadmisel arvestada.

Hetkeolukorra parendamiseks on esmalt vaja korrastada piirkonna infrastruktuuri, olemasolevaid atraktsioone ja vaatamisväärsusi, seejärel on tarvis piirkonnas vähendada turismi hooajalisust, luues juurde ennekõike tooteid ja teenuseid, mis on sobilikud ja atraktiivsed ka talvisel ajal ning vihmastel perioodidel. Samuti on vaja suurendada ka

loodusturismiteenuste pakkujate omavahelist koostööd, et oleks võimalik välja arendada piirkonnas aastaringselt töötav ühtne turismimarsruut. Ühtlasi on oluline leida talvisel ajal rakendus piirkonnas paiknevatele veekogudele ning sealsetele sadamaaladele.

Loodusturismitoodete arendamisel on oluline pöörata tähelepanu faktile, et loodusturistid, eriti välismaalased soovivad kogeda ehtsaid elamusi. Selle saavutamiseks on vaja neile luua võimalus kogeda kohalikku eluolu ehk teisisõnu eestlastele omast talupojakultuuri. Samuti on oluline mitmekesistada juba pakutavate loodusturismitoodete valikut, rakendades nende loomiseks uudseid ideid. Planeerida efektiivsemalt turundustegevusi, pöörates ennekõike rõhku internetiturundusele läbi piirkonda tutvustava atraktiivse ja kaasajastatud kodulehekülje loomise ning teostada erinevaid turismiuuringuid koostöös ülikoolide teadlaste ja tudengitega. Kvaliteetsete loodusturismitoodete arendamiseks on oluline ka piirkonnas tegutsevate nii turismi kui ka teiste valdkondade spetsialistide rakendamine geopargi tegevustesse.

Tuginedes eelnevalt esitatud informatsioonile ning teostatud uuringute tulemustele sai töö algul püstitatud uurimisküsimus ka vastuse. Tööst selgunud tulemused, järeldused ning ettepanekud on kasulikud Vooremaa Geopargi Partnerluskogule, antud piirkonna kohalikele inimestele, Tartu- ja Jõgevamaa turismiorganisatsioonidele ning loodusturismooteid ja –teenuseid pakkuvatele ettevõtetele. Edaspidi võiks Vooremaa Geopargi näitel loodusturismi valdkonda laiemalt uurida. Olulist informatsiooni annaks ka loodusturismitoodete arendamise uurimine Saarte Geopargis ning saadud tulemuste võrdlemine juba toimiva ning mujal Euroopas asetseva geopargiga.

VIIDATUD ALLIKAD

A Practical Guide to Tourism Destination Management. 2007. Madrid: World Tourism Organization.

[https://pub.unwto.org/WebRoot/Store/Shops/Infoshop/4745/8BCE/AD9A/ECA8/048B/C0A8/0164/0B7A/071115_practical_guide_destination_management_excerpt.pdf]

01.12.2014

Bell, S. 2008. Design for Outdoor Recreation. Abingdon: Taylor & Francis Group, pp. 196-199.

Bell, S., Tyrväinen, L., Sievänen, T., Pröbstl, U., Simpson, M. 2007. Outdoor Recreation and Nature Tourism: A European Perspective.

[[http://www.eau.ee/~bell/Recreation_course%202008-](http://www.eau.ee/~bell/Recreation_course%202008-9/Outdoor%20recreation%20and%20nature%20tourism.pdf)

[9/Outdoor%20recreation%20and%20nature%20tourism.pdf](http://www.eau.ee/~bell/Recreation_course%202008-9/Outdoor%20recreation%20and%20nature%20tourism.pdf)] 03.05.2015

Cooper, C. 2003. Classic Reviews in tourism. Aspects of tourism. Channel View Publications. England.

Eesti riiklik turismiarenduskava aastateks 2014-2020. Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium. 2013.

[<https://www.riigiteataja.ee/aktiisa/3191/1201/3015/lisa.pdf>] 03.02.2015

European Geoparks Network. Activities. Tourism. Geoparks: Destinations for Tourism and Geotourism. [http://www.europeangeoparks.org/?page_id=151] 11.12.2014

Evans, N., Campbell, D., Stonehouse, G. 2003. Strategic management for travel and tourism. Oxford: Butterworth – Heinemann.

Faulkner, B., Moscardo, G., Laws, E. 2000. Tourism in the twenty-first century: reflections on experience. London, New York: Continuum, pp. 34-35.

FOCUS GROUP METHODOLOGY: Introduction and History. 2010

[http://www.sagepub.com/upm-data/39360_978_1_84787_909_7.pdf] 30.01.2015

- Gibson, H., Yiannakis, A.** 2002. Tourist roles – needs and the life course. – *Annals of Tourism Research*, Vol. 29 (2), pp. 358-383.
- Global Geoparks Network. 2010. Guidelines and Criteria for National Geoparks seeking UNESCO's assistance to join the Global Geoparks Network (GGN), pp. 2-6.
- Hinsberg, A.** 2010. 101 ettepanekut meie loodus- ja kultuuriturismi arendamiseks. Loodusturism. RMK.
[http://www.jarva.ee/public/files/vana_failid/AinH101_ettepanekut.pdf] 22.03.2015
- Holloway, J. C.** 2008. *The Business of Tourism*, eighth edition. Harlow: Prentice Hall, pp. 17.
- Honey, M.** 2008. *Ecotourism and Sustainable Development*, second edition: Who Owns Paradise?. London: Island Press, pp.7.
- Krueger, Richard A.** Designing and Conducting Focus Group Interviews. 2002
[<http://www.eiu.edu/~ihec/Krueger-FocusGroupInterviews.pdf>] 1.02.2015
- Külastustegevuse arendamise regionaalsed põhimõtted. Loodusobjektide külastuskorralduse- ja keskkonnahariduse edendamise kava Jõgeva ja Tartu maakonnas. Tööversioon 2010.
- Looduspuhkus. Tegevusstrateegia 2015-2018. Turisminõudluse suurendamise ja turismitoodete arendamise programm. 2013
[<https://www.viljandi.ee/documents/36926/5973199/2014-12-30+Soome+sihtturu+strateegia+2015-2018.pdf/daca0e33-0567-4c1f-aac2-3a6259b64505>] 25.03.2015
- Loodusturismi pakkumise uuring. Uuringu tulemused 14. november 2008. OÜ Consumetric, tellija EAS, Turismiarenduskeskus. [<http://www.puhkaeestis.ee/et/eesti-turismiarenduskeskus/spetsialistile/turismistatistika>] 6.12.2014
- Luo, Y., Deng, J.** 2008. The New Environmental Paradigm and Nature-Bases Tourism Motivation. – *Journal of Travel Research*, Vol. 46, pp. 392.
- Mehmetoglu, M.** 2007. Nature-Based Tourism: A Contrast to Everyday Life.- *Journal of Ecotourism*, Vol. 6(2), pp. 113.
- Morrison, A. M.** 2013. *Marketing and managing tourism destinations*. New York: Routledge, pp 4-6.

- National Geographic. Blogs. Voices. UNESCO's Geoparks „Clarify“ Geotourism. [<http://voices.nationalgeographic.com/2011/11/16/unescos-geoparks-embrace-geotourism/>] 02.12.2014
- Newsome, D., Moore, S. A., Dowling, R. K.** 2013. Natural Area Tourism: Ecology, Impacts and Management, second edition. Derby: R. J. Footring Ltd, pp 12-13.
- Nulty, P. M., Cleverdon, R.** 2011. Handbook on Tourism Product Development. New York: Routledge. World Tourism Organization. European Travel Commision. Madrid: Spain, pp. 1-3.
- Oreski, D.** 2012. Strategy development by using SWOT – AHP - Technology Education Management Informatics Journal, Vol. 1 (4), pp. 283.
- Page, S. J.** 2011. Tourism Management: An Introduction, fourth edition. Oxford: Elsevier, pp. 3, 28.
- Plummer, R.** 2009. Outdoor recreation: an introduction. New York: Routledge, pp. 264-265.
- Rinne, P., Saastamoinen, O.** 2005. Local Economic Role of Nature-based Tourism in Kuhmo Municipality, Eastern Finland – Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, Vol. 5 (2), pp. 89-101.
- Rogers, N.** 2007. Loodusturismi ettevõtte loomisest ning loodusturismi toodete väljatöötamisest ja turundamisest. – Käsiraamat loodusturismi ettevõtjale. Koostaja SA Lõuna-Eesti Turism. Toimetaja Villo, S. Tallinn, lk 15. [http://southeastonia.ee/uploads/dokumendid/Loodusturismi_raamat.pdf] 17.02.2015
- Zeitlin, J. M., Burr, S. W.** 2011. Community Nature-Based Tourism Development. [http://extension.usu.edu/files/publications/factsheet/IORT_022.pdf] 04.05.2015
- Zouros, N.** 2008. European Geopark: Earth heritage protection, Geotourism and Sustainable local development. [<http://www.cprm.gov.br/33IGC/1319765.html>] 22.03.2015
- Zouros, N., Valiakos, I.** 2010. Geoparks management and assessment. Evaluation procedure. [file:///C:/Users/Ag/Downloads/6746-6726-1-PB.pdf] 10.03.2015
- Tangeland T., Aas Ø.** 2011. Household composition and the importance of experience attributes of nature based tourism activity products – A Norwegian case study of outdoor recreationists. – Tourism Management, Vol. 32 (4), pp. 822-832.

- Tilden, F.** 1977. Interpreting Our Heritage. 3rd edition. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, pp. 9.
[http://xa.yimg.com/kq/groups/14254433/369581555/name/Interpreting_Our_Heritage__Chapel_Hill_Books_.pdf] 14.12.2014
- UNESCO. Natural Sciences. Environment. EARTH SCIENCES. Global Geopark. 2014
[<http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/earth-sciences/global-geoparks/>] 24.04.2015
- Weaver, D.** 2008. Criteria and context. – Ecotourism (2nd ed.). Milton: John Wiley & Sons Australia, pp. 18-25.
- Vooremaa Geopark. Strateegia geopargi loomiseks Jõgeva ja Tartu maakonna omavalitsuste üleselt. Tööversioon 25.11.2014.
[<https://drive.google.com/file/d/0B6nukQ1FmtF2Q3Z5ZU41VDFIa3M/view>]
28.11.2014
- World Tourism Organization UNWTO. Media. Press Releases. Over 1,1 billion tourists travelled abroad in 2014. 2015. [<http://media.unwto.org/press-release/2015-01-27/over-11-billion-tourists-travelled-abroad-2014>] 01.05.2015
- Xu, B. J.** 2010. Perceptions of tourism products. – Tourism management. Vol. 31 (10), pp. 609-610.
- Yunis, E.** 2004. Sustainable Tourism: World Trends and Challenges Ahead. – Nature-based Tourism, Environment and Land Management. Cambridge: CABI Publishing, pp. 11-16. [<http://site.ebrary.com/lib/tartu/docDetail.action?docID=10070246>] 01.02.2015

LISAD

Lisa 1. Vooremaa Geoparki kaart aastal 2015

(Vooremaa Geoparki projektijuhi poolt kohandatud kaart, allikas: Vooremaa Geoparki...2014)

Lisa 2. Kutse fookusrühma intervjuus osalejatele

Tere!

Aitäh, et olete nõus osalema Vooremaa Geopargi arendustegevuste raames fookusrühma uuringus.

Olen Age Toomjõe, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži Turismi- ja hotelliettevõtluse 3. kursuse üliõpilane ning Tartu Vallavalitsuse praktikant. Kolledži lõpetamisega seoses kirjutan lõputööd teemal „Loodusturismitoodete arendamine Vooremaa Geopargi näitel“.

Sellega seoses soovin läbi viia fookusrühma uuringu, et saada ülevaade tulevase Vooremaa Geopargi piirkonda kuuluvate turismiasjaliste, kogukonna ja kohalike omavalitsuste esindajate tegevustest loodusturismi valdkonna heaks. Samuti selgitada välja, milline on huvi loodusturismi arendamise vastu ning millised on ettepanekud loodusturismi hetkeolukorra parandamiseks üldises võtmes ja loodusturismitoodete arendamiseks teemade põhiselt. Tööl on praktiline väärtus Vooremaa Geopargi arendustegevuste kavandamisel.

„Fookusrühma intervjuu“ meetod kujutab rühmas toimuvat arutelu ja vestlust. Olen kaasanud erinevate eluvaldkondade esindajad, et saada mitmekülgset tagasisidet loodusturismi valdkonna uurimiseks koostatud küsimustiku põhjal.

Selleks, et tulemus oleks kvaliteetne, arvestatav ja huvipakkuv, palungi Teie poolset osalust. Ootan Teid kokkusaamisele, mis toimub 06. aprillil 2015. a., kell 13.00 Jäaja Keskuse 2. korruse seminarisaalis, aadressil: Saadjärve 20, Äksi alevik, Tartumaa, www.jaaaeg.ee.

Kohtumisel käsitleme loodusturismi teemat Tartu- ja Jõgevamaal, selle hetkeolukorda, arenguvõimalusi ning ümbruskonna inimeste panust ja huvi selle arengusse. Ühtlasi saadan Teile manusena fookusrühma intervjuus käsitletavat küsimused eelnevalt tutvumiseks. Parema analüüsi ja kokkuvõtte tegemiseks, salvestan vestluse diktofonile. Loodan, et olete sellega nõus.

Teie tagasisidet ja Teiega kohtumist ootama jäädes,

Age Toomjõe

Tel: 56961844

e-mail: age215@hotmail.com

Lisa 3. Fookusrühma intervjuu küsimused koos selgitavate mõistete ja olukorrakirjeldusega

Läbiviidava fookusrühma intervjuu eesmärgiks on saada ülevaade tulevase Vooremaa Geopargi piirkonda kuuluvate turismiasjaliste, kogukonna ja kohalike omavalitsuste esindajate seisukohtadest loodusturismi valdkonna puhul. Ühtlasi selgitada välja, milline on huvi loodusturismi arendamise vastu ning millised on ettepanekud loodusturismi hetkeolukorra parandamiseks üldises võtmes ja loodusturismitoodete arendamiseks teemade põhiselt. Uuringu teostamine on oluline, kuna omab praktilist väärtust nii Vooremaa Geopargi arendustegevuste kavandamisel kui ka Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži Turismi- ja hotelliettevõtluse tudengi lõputöö „Loodusturismitoodete arendamine Vooremaa Geopargi näitel“ koostamisel.

Uurimisküsimus:

KUIDAS LUUA GEOPARGILE KUI SIHTKOHALE OMASED NING KÜLASTAJATELE ATRAKTIIVSED LOODUSTURISMITOOTED?

Siinkohal on enne küsimusi vajalik mõningad mõisted lahti rääkida:

- Loodusturism – on turismi üks alaliike, mida iseloomustab vastutustundlik reisimine ning mis toetab loodus- ja kultuuripärandi säilimist ja kohalike elanike heaolu. Selle all mõistetakse eelkõige väljaspool otseseid turismirajatisi aset leidvaid tegevusi ja mõjusid.
- Loodusressurss – looduskeskkonna osa, mida majandustegevus otseselt ei kasuta või mille kasutamise üle ei peeta ranget arvestust nt. õhk, merevesi, maastik jne.
- Sihtkoht - geograafiline piirkond, mida külastajad mõistavad kui ühtset tervikut ning mida toetab poliitiline ja seadusandlik tugiraamistik.
- Turismitoode – terviklik külastuselamus, mis koosneb erinevatest toodetest ja teenustest, mida külastaja oma reisi ajal tarbib.
- Loodusharidus – üksikute loodusobjektide kaitse, looduslike protsesside ja seoste tundmaõppimine ja väärtustamine.
- Kvaliteetne turismitoode – turismisihtkoha edu võtmetegur. Toote arendamine toimub läbi kaasajastatud ja hoolikalt kaalutletud meetmete. Samas tuleb arvesse võtta, et turismitoode peab põhinema säästva turismi printsiipidel. Majandusliku ja sotsiaalse kasu saamisel tuleb arvestada elu- ja looduskeskkonna, ajaloo- ja kultuuripärandi kaitse vajadustega.

Fookusrühma intervjuu küsimused

NB! Palun Teil küsimustele vastates pidada silmas just praeguse Vooremaa Geopargi ala kui ühtse terviku loodusturismi olukorda.

Hetkeolukord (Tangeland, Aas 2011; Eesti riiklik turismiarenduskava 2014-2020; Hinsberg 2010; Vooremaa Geopargi strateegia tööversioon)
---

1. Mida arvate ületõlulisest turismialasest hetkeolukorrast geopargi alal tervikuna?
2. Missugune roll praegu on loodusturismil geopargi ala tervikuna arendamisel?

Loodusressurss (Yunis 2004; Zouros 2008)
--

3. Millised on piirkonna loodusressurssidega seonduvad arenguvajadused?

Turismitoode (Evans 2003; Xu 2009; Smith 1994; Hankov 2012; Rogers 2007; Loodusturismi pakkumise uuring)
--

4. Mis iseloomustab Teie arvates kõige paremini kvaliteetset loodusturismitoodet Euroopas?
5. Tooge näiteid loodusturismitoodetest, mida saab juba täna turundada külastajatele geopargi alal.
6. Tooge näiteid loodusturismitoodetest, mida on vaja muuta või arendada atraktiivsemaks.
7. Milliseid innovaatilisi turismitooteid on viimasel viiel aastal geopargi piirkonnas loodud?

Loodusturism ja loodusharidus (Weaver 2008; Rogers 2007; Tilden 1997)
---

8. Kui oluliseks peate loodusturismi ühendamist loodusharidusliku poolega?
8.1. Millised on võimalused loodusturismi ühendamiseks loodusharidusega?

Koostöö (European Geoparks Network; Global Geoparks Network)
--

9. Kellega soovitate teha piirkonnas koostööd?
10. Milline on seni olnud või saab olema Teie panus loodusturismi arendamisse?

Ettepanekud
----

11. Missugused on Teie arvates parimad võimalused loodusturismi arendamiseks Vooremaa Geopargi piirkonnas?

Lisa 4. Vooremaa Geopargi piirkonna SWOT-tabel

TUGEVAD KÜLJED	NÕRGAD KÜLJED
<ul style="list-style-type: none"> • Soodne asend: külgnemine Tartu ning Jõgeva linnadega ja linnades paiknevate töö- ja teenindusvõimaluste kättesaadavus; • Omapärane ja eriline loodusmaastik (Vooremaa, järved, jõed, metsamassiivid, sood, rabad); • Erinevad tingimused puhke- ja suvitussvõimaluste, loodus- ja muu turismi arendamiseks; • Juba olemasolev ja arendatav infrastruktuuri põhivõrgustik; • Suur territoorium - praegu kavandavate piiridega, hõlmates tervet Jõgeva- ja Tartumaad, on tegu maailma suurima plaanitava geopargiga; • Heal tasemel ja mainekas kultuuri- ja sporditegevus (kaasaegsed rajatised, traditsioonid, aktiivne tegevus); • Tegevuste rahastamine erinevate projektide kaudu; • Olemasolev infrastruktuur ning võimalused ettevõtluse arendamiseks; • Kvalifitseeritud töötajatega innovaatsiliselt mõtlejad valdade haldusorganisatsioonid. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tartu ja Jõgeva linnast lähtuvad negatiivsed mõjud (linnas tööl käivate elanike võõrandumine kodukohast, jms); • Töövõimelise elanikkonna ja ettevõtlike ning haritud inimeste vähesus; • Loodusturismitoodete vähene turundamine ja vähene tegelemine sihtgruppidega; • Turismitoodete ühekülsus ja vähene paindlikkus, madalhooaja võimaluste vähene kasutamine; • Elukvaliteedi ebaühtlane tase maapiirkondades; • Maapiirkondade ühtse identiteedi ja sealsete elanike ühtsuse nõrkus (nõrk seltsielu); • Valdades olemasolev turismipotentsiaal on suurel määral kasutamata; • Olemasolevate veekogude (Peipsi järv, Saadjärv, Emajõgi jne) potentsiaal olema arvestatav turismiatraktsioon, on kasutamata; • Rahvasport on ebapiisavalt arenenud; • Projektipõhise arendustegevuse potentsiaal on veel vähe kasutatud leidnud; • Turismiteenuste ja -toodete ebaühtlane kvaliteet; • Väikesadamate kehv olukord ja ligipääsetavus; • Piirkonna turismiressursside ebaefektiivne kasutamine; • Teostatud turismiuuringute vähesus; • Ühtse ja selge arusaama puudumine terviklikust loodusturimistootest ja geopargi aladest kui turismisihtkohast.

VÕIMALUSED	OHUD
<p>- <i>Eesti kuulumine Euroopa Liitu, Euroopa Liidu struktuurifondide abi kohaliku arengu toetuseks;</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Eesti regionaalpoliitika püsivus; • Turismiteenuste tarbimise kasv; • Tartu ja Jõgeva linnade kui regionaalsete keskuste jätkuv areng; • Potentsiaalsete uute koostööpartnerite olemasolu; • Eesti kuulub nii Euroopa Liitu kui ka Schengeni liikmesriikide hulka – välisturistidel lihtsam geoparki külastama tulla; • Kvaliteedi ja hinna vaheliste seoste muutumine; • Kommunikatsiooni- ja infotehnoloogiate üldine areng; • Sihtkohtade tutvustamine ja informatsiooni jagamine internetikeskkonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> • Elukalliduse jätkuv kasv, mistõttu ei suuda saabuval siseturistid pakutavate teenuse ja toodete eest maksta; • Euroopa Liidust tulenev bürokraatia ja erinevate regulatsioonide mõju kasv; • Rahvastiku jätkuv vananemine; • Linnade osakaalu kasv vallaelanike tööhõive allikana; • Elanikkonna vähenemine huvi ja organiseerimisvõime; • Maapiirkondade kultuuri- ja haridussfääri nõrk konkurentsivõime võrreldes suuremate keskustega; • Kehtiv riiklik pearahasüsteem nõrgestab piirkonna sotsiaal- ja hariduselu; • Elamuhituse liiga kiire kasv, keskkonnanõuete eiramine; • Eesti kui reisisihi populaarsuse langus seoses konkurentsi suurenemisega teistes riikides; • Uued atraktiivsemad sihtkohad mujal maailmas ja Euroopas - Vooremaa geopargi alade külastatavuse vähenemine; • Muudatused riigi poliitikas, mis mõjutavad turismivaldkonna arengutegevusi; • Erinevad keskkonna- ja muinsuskaitsealased piirangud; • Üleüldine keeruline majanduslik olukord – tööpuudus, elatusaseme langus, inflatsioon, millest tulenevalt väheneb külastajate arv, nende kohalviibimise aeg ja piirkonnas tehtavad kulutused.

SUMMARY

THE DEVELOPMENT OF NATURE TOURISM PRODUCTS IN THE EXAMPLE OF VOOREMAA GEOPARK

Age Toomjõe

This final thesis views the development of nature tourism products in the prospective Vooremaa Geopark as a nature tourism destination in Estonia. The topic is relevant because the main resource of Estonian nature tourism is its diverse and wild nature. It also offers increasing interest in foreign tourists which gives nature tourism a large potential for growth. Furthermore, nature tourism is a growing area of tourism and due to that it should be highlighted. The topic's expansion is foremost important to those Tartu- and Jõgevamaa parishes and cities which have decided to join with the prospective Vooremaa Geopark. These parishes and cities have not taken much notice of nature tourism in general and its products and nature tourism potential is not used as it should be.

The research question of these paper is: How to create site-specific and attractive nature tourism products for a geopark as a destination ? Resulting from the research question, the goal of the thesis is to make proposals for developing a geopark as a nature tourism destination in general and its products.

To reach this objective, the author of the thesis posed the following tasks:

- to compose an overview of the development of nature tourism products' theory based on reference material and its analysis;

- drawing an analysis based on summaries of Vooremaa Geopark's project manager meetings with all local government leaders of Tartu- and Jõgevamaa parishes and cities;
- the preparation and conduction of a semi-structural qualitative study (focus group interview) among the tourism stakeholders and local governments managers in prospective Vooremaa Geopark;
- presenting of the outcome of the study;
- to carry out the SWOT analysis based on the outcome of the study and theory, present suggestions for the improvement of developing nature tourism products.

The thesis at hand searches for possibilities how local governments and tourism enterprises of these cities and parishes which have joined the prospective Vooremaa Geopark's area can develop the area's nature tourism, including the development of nature tourism products. All posed tasks and studies were completed in the thesis.

The structure of the research is based on achieving the objective and the thesis is composed of two chapters. The first chapter brings out the approaches connected with sustainable tourism and nature tourism definitions in general, nature tourism products development in a destination, an overview of the model of tourism product and nature interpretation in geopark. The second chapter focuses on the analysis of Vooremaa Geopark and its nature tourism products development and the results of the conducted surveys. Furthermore, the analysis of the results of the surveys is brought out. The second chapter also indicates the conclusions of the author and proposals for improvement for prioritized activities for improving the development of nature tourism products in prospective Vooremaa Geopark.

Nature tourism has a positive effect on the destination and its development enables to offer the visitors more interesting and genuine experiences. Nature tourism enables the tourism enterprises to develop new products, improve the living environment of the locals and helps to increase the competitiveness of the destination. The narrower definition of nature tourism says that it is a form of tourism which main motive is to appreciate and observe nature. However, a boarder definition says that nature based tourism includes all tourism which is based on nature. Nature tourism constitutes very

important part of the whole tourism sector, with predicted growth in relative importance in next years. Nature tourism consists of many categories and it is connected with different fields and several forms of tourism such as sustainable- and ecotourism.

To improve the current situation within Vooremaa Geopark's area it is important to rearrange the region's infrastructure, the existing attractions and sights. Moreover, it is necessary to reduce the region's nature tourism seasonality, and above all, creating products and services that are suitable and attractive during winter time and rainy periods. There is also a need to increase cooperation between the providers of nature tourism services, in order to be able to develop in the region all year round, a single tourism route. As a result of the study carried out it was found that in the development of nature tourism products it is important to pay attention to the fact that nature tourists, especially foreigners wish to experience the most authentic experiences. To achieve this, it is necessary to create them the opportunity to experience the local livelihoods. To plan more effectively it is important to create an attractive and up-to-date promotional website and carry out a variety of researches in collaboration with universities, researchers and students.

Based on the author's SWOT analysis it must be admitted that prospective Vooremaa Geopark's community has several internal strengths and weaknesses and environmental opportunities and threats for the development of nature tourism in general and its products, which need to be considered when setting priorities and goals for the leading organisation of Vooremaa Geopark community's tourism sector. In the thesis, suggestions for solving the issues of developing nature tourism products and further development for Vooremaa Geopark area's local governments, local nature tourism enterprises and non-profit organisations were made.

In the development of Vooremaa Geopark's nature tourism in general and its products, it is important to focus on various aspects like early outlining of threats, cooperation of different parties and targeted marketing. Likewise, it is crucial to Exchange knowledge and experience inside the sector and raise competence in nature tourism. The main factor for Vooremaa Geopark community's nature tourism development is the conscious and continuous operation of several parties.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Age Toomjõe,
(*autori nimi*)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Loodusturismitoodete arendamine Vooremaa Geopargi näitel,
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on

Tatjana Koor,
(*juhendaja nimi*)

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **20.05.2015**